
LA INFLUÈNCIA DEL RELLEU GENERACIONAL EN LA ORIENTACIÓ IDEOLÒGICA DE LES DONES

TREBALL DE FI DE MÀSTER

LAURA GRÀCIA JÓDAR

TUTORS: JAUME MAGRE I ORIOL BARTOMEUS

Màster d'Anàlisi Política i Assessoria Institucional. Curs 2017-2018

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

ÍNDEX

Introducció.....	2
Revisió de la literatura	4
Efecte generacional.....	4
Orientació ideològica y gènere.....	5
Teoria i hipòtesi	8
Diseny d'investigació	9
Selecció de cas.....	9
Dades	10
Metodologia.....	11
Resultats.....	14
Comparació entre la Generació de la Guerra Civil i la Generació de la Postguerra	15
Comparació entre la Generació de la Postguerra i la Generació del Desenvolupament...	17
Comparació entre la Generació del Desenvolupament i la Generació de la Democràcia..	20
Models	24
Interpretació dels resultats	34
Conclusions	37
Bibliografia	39
ANNEX A. Ubicació de les preguntes i codificació per any.....	42
TAULA D'UBICACIÓ DE LES PREGUNTES PER ANY	42
CODIFICACIÓ DE LES VARIABLES PER ANY.....	42
ANNEX B. Índex de figures	49
GRÀFICS	49
TAULES.....	50

Introducció

Que les generacions amb el pas del temps es substitueixen unes a les altres no és un fenomen que a priori ens hagi de sorprendre, ja que és un fenomen demogràfic natural (Bartomeus, 2016). Ara bé, pot tenir el relleu generacional un paper en la transformació del comportament polític agregat? La literatura planteja àmpliament que sí (Inglehart, 1977; Mannheim, 1977; Neundorf, 2014). És a dir, que el canvi en el comportament agregat no ve tant donat per la modificació dels valors dels individus sinó per l'aparició de generacions noves que han substituït els individus de generacions anteriors que ha desaparegut. Així, les successives generacions o cohorts es diferencien per canvis en el contingut de l'educació formal, la socialització amb els seus coetanis i per diferències en l'experiència idiosincràtica (Neundorf, 2014).

L'estudi de l'efecte generacional és en la ciència política un mètode per estudiar patrons de canvi longitudinals (Neundorf, 2014). El present projecte d'investigació es proposa analitzar aquest efecte cohort sobre un indicador clau de la cultura política (Jurado, 2006): l'orientació ideològica, concretament la de les dones. Així, l'efecte generació és la variable independent clau i l'orientació ideològica de les dones la variable dependent.

Sabem que les dones han millorat substancialment les seves condicions materials i socials des de la meitat del segle XX en la majoria de democràcies occidentals, una millora que no és de tanta magnitud com en el cas dels homes, que partien d'una posició superior (Kedar, 2018), com per exemple el nivell acadèmic. Com a conseqüència, el canvi de valors en les societats occidentals es deu al canvi de context en que les seves generacions s'han socialitzat. Així, les societats occidentals haurien passat d'un estadi en que la prioritat era la supervivència material a un estadi superior, en que aquesta ja està garantida i es prioritzen els valors anomenats 'postmaterialistes', com per exemple l'autorealització (Inglehart, 1977; Bartomeus, 2016).

Aquesta evolució de les seves condicions econòmiques i socials de vida –i com hem vist, conseqüentment dels seus valors– serà un element que diferenciarà de forma característica a les diferents generacions a partir dels anys 50. En aquesta investigació veurem com aquestes diferències es manifesten en l'orientació ideològica de les dones.

S'han estudiat bastant aquestes diferències des d'un punt de vista de dinàmica electoral (Norris, 1999; Inglehart i Norris, 2003; Bartomeus, 2016; Kedar, 2018), però s'ha estudiat menys habitualment mitjançant un indicador com la auto-ubicació ideològica de les persones. Aquest és interessant ja que alguns estudis plantegen a nivell d'Estats Units que la relació entre ideologia –al meu treball orientació ideològica– i el vot a un determinat partit no té impacte directe, però que en canvi les percepcions de les masses i les seves avaluacions dels candidats així com els temes de rellevància en l'elecció estaven estructurats en termes ideològics (Jacoby, 2009). Així, estudiar el fenomen tenint en compte exclusivament la orientació ideològica pot dur resultats diferents als que s'han trobat fins ara en la literatura. L'escala ideològica com a indicador, però, té també algunes limitacions que veurem més endavant.

La meua primera hipòtesi és que les dones de generacions noves tindran una orientació ideològica més a l'esquerra que les dones de generacions anteriors a la mateixa edat que les primeres. La segona, que l'efecte generacional tindrà efectes diferents en la orientació ideològica de les dones que en la dels homes.

La influència del relleu generacional en la orientació ideològica de les dones

S'utilitzaran dades del *Centro de Investigaciones Sociológicas*, en concret la pregunta "*Quan es parla de política, normalment s'utilitzen les expressions esquerra i dreta. En aquesta targeta hi ha una sèrie de caselles que van d'esquerra a dreta. En quina casella es col·locaria vostè?*" i s'analitzaran les dades mitjançant models de regressió lineal amb una interacció.

Aquesta investigació és un fragment més de la tasca necessària a realitzar entre tothom per explicar què succeeix a escala europea en el sistema democràtic fins ara conegut, centrat en la perspectiva de gènere. És cert que existeix literatura sobre generacions (Manheim, 1952; Justel, 1992; Inglehart, 1977; Montero, Gunther y Torcal, 1998; Galais, 2012; Bartomeus, 2016, entre altres), però no és molt abundant i sovint les investigacions són massa dèbils com per tenir conclusions significatives (Neundorf, 2014).

No és així en relació a la orientació ideològica de les dones, en que existeixen teories que plantegen el concepte *gender gap* i també el *gender-generation-gap* (Norris e Inglehart, 2000). Aquestes teories són, com s'ha assenyalat anteriorment, sobretot a partir de record i intenció de vot, és a dir, paràmetres electorals. És rellevant per tant a nivell científic aprofundir en el camp de la orientació ideològica, el que ens evita la confusió d'adjudicar a cada partit en l'escala ideològica i ens permet treballar directament amb l'auto-ubicació. És interessant també plantejar la doble comparativa, és a dir veure també com afecta la orientació ideològica dels homes, ja que a l'estudiar exclusivament l'evolució de les dones s'ha perdut de vista, amb excepció d'alguns papers (Kedar, 2018) com impacta l'efecte generació en els homes. A més, en estudis sobre relleu generacional amb el pas dels anys s'obtenen noves dades que permeten comparar generacions que no podien ser comparades. Les noves dades que s'estan obtenint apunten a noves tendències (Bartomeus, 2016) el que fa a la força innovadora l'anàlisi.

Aquest treball, a més, pretén formar part de la cada vegada més en augment literatura de gènere. És a dir, treballar que posen en el centre a les dones com a categoria política. Durant el present treball es donarà molta importància a la socialització en tant que factor que diferencia a les generacions entre elles. És per això que és necessari parlar de l'estructura social i econòmica en la que es socialitzen les generacions. Ha de concretar-se doncs, que la societat catalana està immersa en un sistema capitalista patriarcal. De la mateixa manera, donat que ens centrem en les diferències de gènere serà d'ajuda per a l'anàlisi de resultats i l'elaboració de les conclusions tenir present que el patriarcat és una institució política (Millet, 1970), fruit d'una *presa de poder històrica per part dels homes sobre les dones l'agent ocasional de la qual va ser d'ordre biològic si bé elevat a la categoria política i econòmica. Aquesta presa de poder passa forçosament per la submissió de les dones a la maternitat, la repressió de la sexualitat femenina i l'apropiació de la força del treball total del grup dominant del qual el seu primer producte però no l'únic són els fills.* (Sau 1999 citada a Sanahuja, 2002:19).

La presència d'aquest en les generacions analitzades serà un factor important de la socialització tant en les dones com en els homes pel rol que adoptaran els individus en funció del seu gènere en la societat i per tant també en les seves actituds i valors polítics.

La intenció de fons del present treball és contribuir a reflexionar sobre les causes i els efectes de la transformació d'un aspecte de la cultura política de les dones. En aquest sentit, pot ajudar a les administracions públiques a generar polítiques públiques amb perspectiva de gènere que s'adaptin a les seves necessitats.

Per a fer-ho, el projecte s'estructurarà de la següent manera: A continuació es planteja el *state of the art* en relació al relleu generacional i l'orientació ideològica. Una cop plantejada la literatura més influent, es passarà a exposar les hipòtesis del treball. Posteriorment, es plantejarà el disseny d'investigació adequat per a respondre a la pregunta d'investigació i finalment, s'elaboraran les conclusions del projecte.

Revisió de la literatura

La revisió de literatura plantejada s'estructura de la manera següent: En primer lloc, es fa un repàs a la teoria més rellevant sobre generacions i l'efecte generacional a la ciència política combinant-ho amb la literatura més actual. Després, es revisa breument l'indicador d'orientació ideològica i es repassen els estudis en clau de gènere sobre el *gender-gap*, el *gender-generation-gap* aprofundint en la relació de la orientació ideològica amb el gènere.

Efecte generacional

La idea de relleu generacional es relaciona estretament amb la idea de canvi social (Inglehart, 1977). És a dir, que el canvi en els valors agregats d'una societat no s'hauria donat com a conseqüència de canvis de valors a nivell individual sinó per la substitució d'aquests individus per altres, d'altres generacions, amb altres valors –els valors postmaterialistes (Bartomeus, 2016). Aquests canvis de valors són diferents com a conseqüència d'una socialització diferent, com ara el contingut de l'educació formal, per la socialització primària amb el grup més proper i en general per l'experiència històrica idiosincràtica (Ryder, 1965). Recentment s'ha assenyalat en aquest sentit que "les generacions existents no són immunes als canvis en les característiques del context sinó que experimenten transformacions per ajustar les seves disposicions a les condicions d'un context en canvi. Si les condicions externes segueixen alguna tendència en particular el valor associat la reflexarà en temps real i no únicament mitjançant el traspàs generacional (Tormos, 2012:115)".

L'estudi de la cadència de les generacions està subjecte a dos principals debats: El debat sobre com discernir els efectes de l'APC (Age, Period, Cohort) i el debat sobre com seleccionar generacions.

El primer debat es centra en com mesurar quin efecte té el cycle vital, l'efecte cohort o generacional i l'efecte període per diferents variables (Justel, 1993; Montero, Gunther i Torcal, 1998; Galais, 2012 i més recentment Dinias i Stoker, 2014; Neundorf, 2014). Aquesta branca de la literatura planteja tres efectes diferents: L'efecte de cycle vital o d'edat, és a dir que determinats valors i actituds siguin com són com a conseqüència del cycle vital de la persona, l'efecte cohort o efecte generacional que implica que la persona té determinats valors i actituds per el moment en que ha nascut i el context en el que s'ha socialitzat i, finalment, l'efecte període que és un efecte que s'aplica a tota la societat alhora i afecta totes les generacions – com per exemple una catàstrofe natural- (Justel, 1992; Montero, Gunther i Torcal, 1998; Galais, 2012; Bartomeus, 2016).

Aquest no és l'objectiu d'aquesta investigació, que és comprovar que el fet de pertànyer a una generació té efecte –juntament amb altres- sobre la orientació ideològica de les dones de diferents generacions i de manera diferenciada als homes.

La influència del relleu generacional en la orientació ideològica de les dones

L'altre gran debat és al voltant del concepte de generació i de com seleccionar-les i mesurar-les. Sí hi ha consens en l'existència d'un punt d'arbitrarietat en l'establiment de la frontera de les generacions i que la utilitat de cada classificació general es podrà avaluar en funció dels resultats i de si la classificació ens permet distingir efectivament pautes diferenciades (Bartomeus, 2016).

En els últims treballs de la politologia a l'Estat Espanyol i Catalunya, com s'avançava al principi, no hi ha consens sobre l'inici i el final de les generacions i sobre si la seva cadència és mecànica o depèn dels esdeveniments polítics.

Per una banda, es distingeixen 5 generacions: Els nascuts abans del 1941, entre 1942 i 1952, entre 1953 i 1964, entre 1965 i 1975 i entre 1976 i 1982 (Morales, 2005), períodes d'aproximadament 10 anys però marcats per successos històrics. Altres estudis seleccionen cohorts cada nou anys, des de 1963 fins a 2008 creant vuit grups d'edat diferents (Justel, 1992) o se es selecciona la generació cada 10 anys (Tormos, 2006; Galais, 2012).

Finalment, coincidint amb el concepte de generació de Mannheim es poden trobar també quatre generacions: la nascuda abans del 40, una entre 1941 i 1960, la tercera del 61 al 75 i finalment del 75 endavant (Bartomeus, 2016). Són aquestes últimes per ser les més vigents i actualitzades les que es prenen de referència en aquest projecte d'investigació: La Generació de la Guerra Civil, la Generació de la Postguerra, la Generació del Desenvolupament i la Generació de la Democràcia. Aquestes generacions, són un fenomen social que va més enllà de la biologia: són els esdeveniments polítics els que donaran una pauta de comportaments polítics i actituds polítiques determinades, que són les que marcaran aquestes diferents generacions (Montero, Gunther i Torcal, 1998).

Havent repassat la literatura existent en relació al relleu generacional comencem ja a centrar-nos en aquest en relació amb l'orientació ideològica i el gènere.

Orientació ideològica y gènere

Abans de fer una revisió de la literatura sobre l'orientació ideològica i la seva relació amb el gènere es fa necessari revisar aspectes més generals de la ubicació ideològica.

Orientació ideològica:

L'autoubicació ideològica en l'escala esquerra dreta apareix com a resultat de les condicions socioeconòmiques i el lloc que ocupen les persones en l'estructura social o la seva posició respecte els *cleavages* que estructuraven el sistema polític de referència (Torcal i Medina, 2002). Aquesta escala esquerra-dreta inclou, impacta i limita un gran nombre d'orientacions i preferències polítiques, és per això que s'hi fa referència com a *super issue* (Van Der Eijk et. al, 2005).

A més, aquesta escala s'ha entès com a eina no material que el públic utilitza per estructurar i donar sentit a la política. És doncs l'instrument més assequible i amb el qual és més fàcil orientar-se en l'àmbit de la política (Medina, 2015). A més, no només permet l'orientació sinó que també la comparació en el temps i l'espai (Mair, 2007).

Laura Gràcia Jódar
Curs 2017-2018

Com a variable té molt poder explicatiu, tot i el fet que moltes persones interpreten qüestions ideològiques a un nivell no ideològic i només una minoria de ciutadans utilitzen activament termes ideològics per classificar i avaluar temes polítics (Klingemann, 1990).

L'escala esquerra - dreta està molt relacionada amb el component partidista, que hi ha donat contingut de manera continuada en la literatura comparada (Torcal i Medina, 2002). Això explica que gran nombre d'estudis treballin a partir de la identificació partidista i no directament amb l'escala ideològica.

Metodològicament, però, aquesta escala presenta algunes limitacions. Amb el desenvolupament que experimenten les societats industrialitzades es qüestiona que l'escala d'esquerra - dreta pugui recollir la multidimensionalitat de la ideologia política (Delgado i López, 2012)

El context de l'Estat Espanyol i de la Comunitat Autònoma de Catalunya té algunes concrecions o limitacions específiques: Als primers anys de democràcia la ubicació ideològica de les generacions que no havien estat socialitzades en democràcia sorgeix de dues maneres diferents. Per una banda hi ha component sobretot afectiu provinent d'una transmissió d'ideologia en el si de la família entre generacions mitjançant la socialització primària (Maravall, 1978). Per l'altra, hi ha un procés de resocialització adulta produïda els últims anys del franquisme en el si de les organitzacions estudiantils, sindicals, professionals i partidistes (Montero i Torcal, 1990).

Com a conseqüència d'això hi ha una gran incapacitat social per a definir esquerra i dreta. A nivell estatal al març de 1977 només el 33 i 34 per cent de la població són capaços de definir esquerra i dreta respectivament. 12 anys més tard, al 1989, els percentatges respectius ja són de 45 i 46 per cent. Segueix essent una magnitud d'incapacitat importants que condicionen la fiabilitat de l'instrument (Medina, 2015)

Orientació ideològica i gènere

Històricament i arrel del dret a vot de les dones s'ha parlat de l'existència d'un *gender gap*. Aquest terme fa referència a la diferència entre les dones i els homes en diversos aspectes de la cultura política, ja sigui nivell electoral, d'identificació partidista, de valors ideològics o de nivells de participació política (Norris, 1999). Els primers estudis al voltant d'aquest tema coincidien: les dones tendien cap al centre-dreta. L'explicació que va donar-se al fenomen estava basada en la religiositat de les dones sobretot a França, Itàlia i Alemanya, on els vincles entre l'església catòlica i els partits democratacristians era molt forta (Duverger, 1955). Aquest *gender gap* està desapareixent en l'actualitat en les societats post industrials. Aquesta desaparició genera en la literatura dues hipòtesis: pot ser que homes i dones comparteixin cada vegada més preferències partidistes i valors polítics o bé perquè els diferents grups d'edat dins de les dones estan divergint els valors i preferències (Norris, 1999). Els autors que defensen aquesta segona hipòtesis proposen el *gender-generation-gap*, que s'ha estudiat bàsicament en el camp electoral, en que les dones de generacions noves i de les generacions més antigues voten cada vegada més diferent. Així, homes i dones no estarien votant cada vegada més semblant sinó que les dones de les noves generacions estarien alterant els resultats globals. A Catalunya, per exemple, es veu una diferència entre la orientació ideològica de la primera generació i les que la segueixen (Bartomeus, 2016). És això perquè globalment s'ha tendit a l'esquerra o són només les dones?

La influència del relleu generacional en la orientació ideològica de les dones

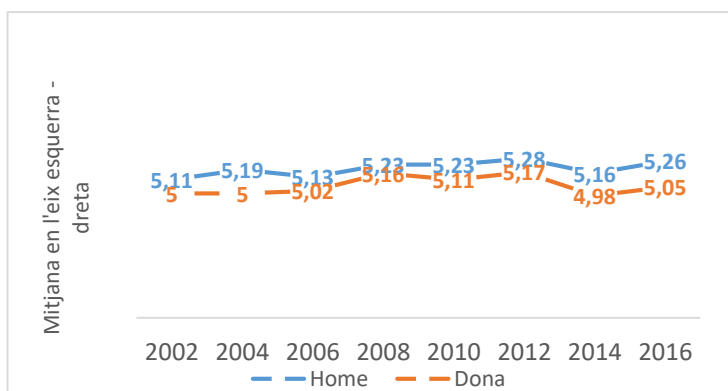
Aquesta reversió del *gender gap* arriba a la seva culminació durant els anys 90, en que les dones comencen a tenir més tendència a votar a l'esquerra que els homes. Hi ha dues famílies d'explicacions a aquest fenomen (Kedar, 2018).

D'una banda estan les explicacions estructurals centrades en aspectes com la força de treball, el sector públic i l'estructura de la família. El que plantegen aquestes explicacions és que amb la incorporació de la dona a la força de treball els seus interessos econòmics canvien (Manza i Brooks, 1998; Montgomery i Stuart, 1999), com també canvia la proporció de dones que treballen al sector públic (Bergh, 2007). D'altra banda, s'apunta a que els canvis en l'estructura familiar van afectar als interessos i el comportament polític de les dones. Un exemple significatiu és que la legalització del divorci va fer que les dones es preocupessin més pels seus interessos per un cas d'eventual divorci (Iversen y Rosenbluth, 2006). Això es va accentuar amb l'augment dels divorcis i conseqüentment l'augment de mares solteres que van veure les seves preferències afectades en relació als nivells de despesa pública o ajudes socials (Kedar, 2018). No necessàriament els divorcis sinó la disminució de casaments és també un factor que ajuda a explicar perquè les dones han tendit més a l'esquerra (Edlund y Pande, 2002).

Aquesta reversió del *gender gap* es planteja com a conseqüències de l'efecte cohort i no de l'efecte cycle vital –és a dir, edat- (Norris i Inglehart, 2000). Els autors es basen en l'estudi previ de Norris a Gran Bretanya: "*Estudis previs a Anglaterra han emfatitzat el patró curvilini del gender gap per generació, amb les dones més joves tendint cap a l'esquerra mentre que les dones més grans segueixen més a la dreta que els homes de la seva generació*" (Norris i Inglehart, 2000). Plantegen també que les dones que han viscut l'etapa de formació durant els anys de la 2ª onada del moviment feminista són menys conservadores a l'hora de votar. <<L'impacte de la segona onada del moviment feminista als 60 i 70 pot haver influenciat la cohort que va créixer en el despertar de la revolució social causada pel feminisme>> (Norris, 1999).

En relació amb la orientació ideològica, Norris i Inglehart analitzen amb dades del World Values Survey per comprovar que la posició dels homes s'ha mantingut estable des dels primers anys 70 mentre que les dones en aquella època estaven més a la dreta que els homes, s'apropen considerablement al 1980 i al 1990 apareixen ja més a l'esquerra que els homes (Inglehart i Norris, 2000). Veiem aquesta tendència a l'esquerra al Gràfic 1.

Gràfic 1. MITJANA EUROPEA EN L'ESCALA ESQUERRA DRETA

Elaboració pròpia amb dades d'ESS

Això, en termes de relleu generacional i no de cycle vital, implica que les dones de les generacions més antigues progressivament desapareixeran, donant pas a dones de generacions noves que són més progressistes pel fet d'haver-se socialitzat en els anys que ho han fet, i que aquest relleu generacional pot tenir conseqüències en la cultura política de les dones i en el sistema polític en general.

Teoria i hipòtesi

Com s'ha vist a la revisió de bibliografia, a nivell electoral està ben documentat que les dones voten a partits d'esquerra més que a partits de dreta i que el *gender gap* actual és a la inversa de com era als anys 70, en que el vot de les dones era típicament conservador. Però, és també així en la seva autoubicació ideològica, sortint del terreny purament electoral? I encara més, és això donat a que les dones de les noves generacions tenen més tendència a l'esquerra que les dones de les generacions antigues i aquesta és la causa del canvi global en la categoria 'dones'? Poder respondre aquesta pregunta és l'objectiu del present treball essent la meua pregunta d'investigació la següent:

¿Com impacta l'efecte generació en l'orientació ideològica de les dones?

Donada aquesta pregunta, el treball pren com a hipòtesis la plantejada a continuació:

H1: Les dones de generacions noves tindran una orientació ideològica més a l'esquerra que en el cas de dones de generacions anteriors.

Aquesta hipòtesi ha de justificar-se doblement i serveix també per analitzar les dues variables principals d'aquest projecte d'investigació.

En primer lloc i com s'ha avançat es té com a variable depenent l'orientació ideològica de les dones. És a dir, no es mesura el concepte esquerra-dreta des del terreny electoral o a partir del vot.

En segon lloc, la hipòtesi planteja el relleu generacional com a variable independent clau. Tot i seleccionar com a variable dependent la orientació ideològica mesurada des d'un paràmetre no electoral i que la orientació ideològica no correspongui necessàriament amb el vot (Jacoby, 2009) seria congruent que els resultat no siguin idèntics als estudis que utilitzen el vot a partits d'esquerra com a indicador però sí podem esperar veure'n la mateixa tendència.

Del treball també se'n desprèn una hipòtesi secundària:

H2: L'efecte generacional tindrà efectes diferents en la orientació ideològica de les dones que en la dels homes.

Com hem vist a la revisió de literatura, hi ha molts estudis sobre el *gender gap* centrats en el gir de les dones a l'esquerra. Alguns centrat en explicar el *gender gap* i observar la seva relació amb altres variables i altres que prenen també el relleu generacional com a factor que també pot estar tenint un impacte en la variable.

A partir d'això, és fàcil fer-se la següent pregunta: Si les dones tenen més tendència a l'esquerra que a la dreta i els homes s'han mantingut estables en aquest sentit, per què l'esquerra no és majoritària? Aquesta no és la pregunta que planteja respondre aquest treball però sí sembla interessant observar a nivell comparat amb les dones, què succeeix amb els homes en les diferents generacions respecte a l'orientació ideològica. En aquest sentit, hi ha alguns estudis que comencen a estudiar quin paper tenen les homes en aquest canvi agregat del comportament polític i electoral (Norris, 2005 i Kedar, 2018).

Diseny d'investigació

Selecció de cas

Per respondre a la pregunta d'investigació i com ja s'ha mencionat, el cas seleccionat és la Comunitat Autònoma de Catalunya.

En primer lloc, és un cas interessant ja que és un sistema autònom però alhora està insertat en un de més gran. Té com a característica particular haver passat una guerra civil i un període llarg de dictadura, el que ens permet comparar una generació que comença a votar amb 40 anys amb una altra que ho fa per primera vegada i de forma 'normal' als 18 anys. Podem esperar, donat que la dictadura franquista va tenir un marcat caràcter conservador, que el relleu generacional prengui més importància que en altres contextos i ens permeti obtenir resultats significatius, a diferència del gran nombre d'estudis sobre l'efecte generacional, que no tenen massa força (Neundorf, 2014).

A més a més, hi ha hagut un canvi significatiu a Catalunya relacionat amb el model de consum (Consejo Económico y Social, 2008). El canvi de model vital en els països occidentals –no lineal i ascendent, nous models de família i de modes de vida socialment acceptats (Bauman, 2003)- han generat consegüentment un canvi accelerat en els patrons de consum. Aquest canvi s'ha donat, com ja s'ha avançat en els països occidentals però a Catalunya té una particularitat: ha succeït en un lapse molt curt de temps. En només dues generacions es pot observar el canvi d'un consum amb opcions restrictives a un consum de molta varietat i disponibilitat (Alonso i Conde, 1994).

Vèiem a la revisió de la literatura que l'efecte cohort no s'entén sense entendre que aquest és conseqüència de canvis en la socialització dels individus. Aquests dos elements ara mencionats són un exemple d'això però a Catalunya existeixen altres elements que fan que esperem aquesta influència del relleu generacional especialment en les dones, com ara la instauració de la Llei del Divorci de 1981, el procés d'escolarització massiva de les dones en edat escolar així com la incorporació de les mateixes al mercat de treball.

Finalment, la investigació citada nombroses vegades durant el treball "La influència del relleu generacional en la transformació del comportament electoral a Catalunya" posa les bases de l'estudi de les generacions a Catalunya, el que ens permet investigar l'efecte d'aquestes en l'orientació ideològica de les dones tenint un *background* teòric sòlid que ja ha analitzat quina és la millor divisió de les generacions a Catalunya, quina és la seva composició i quins són els seus perfils (actituds polítiques, perfil sociodemogràfic...)

Fins la publicació d'aquest treball, l'absència de treballs en relació al relleu generacional en l'àmbit català ha sigut notòria i els estudis generacionals a Catalunya s'han començat a realitzar a l'última dècada, essent la tesi d'Oriol Bartomeus el treball més complet –i recent- sobre relleu generacional en la politologia catalana. Un altre treball influent és el de Tormos, que estudia si el comportament polític dels joves catalans és com és pel fet de ser joves o per un factor generacional (Tormos, 2006).

Després de Tormos i abans de Bartomeus només hi ha dos estudis coneguts sobre relleu generacional a Catalunya: "Anàlisi dels efectes de l'edat, la generació i el període en el suport

a la independència de Catalunya de 1991 a 2011 de Roger Civit, que intenta esbrinar els efectes dels tres factors d'APC en el suport a la independència de Catalunya i "Edat i Cultura política de la societat catalana. 2007-2014" d'Alexandra Capdevila que "fa una anàlisi general de la possible relació entre l'edat, les cohorts i una sèrie d'elements molt extensa d'elements de la cultura política" (Bartomeus, 2016:72).

Tornant al mencionat estudi de Tormos, troba que l'orientació ideològica dels joves catalans no té a veure amb l'edat sinó amb el factor generacional. És a dir que "els joves catalans no són més d'esquerra pel fet de ser joves sinó perquè han nascut en una determinada època i pertanyen a una generació més progressista" (Tormos, 2006: 165).

Dades

Per dur a terme un estudi de generacions el més adequat és fer-ho mitjançant una enquesta panel –és a dir una enquesta als mateixos individus al llarg del temps-. A l'Estat Espanyol aquest tipus d'enquestes són pràcticament inexistents i apareixen només a partir de 2011 per als estudis electorals del CIS (Tormos, 2006). Per a aquest treball s'utilitzarà la pregunta "*Quan es parla de política, normalment s'utilitzen les expressions esquerra i dreta. Em pot dir on s'ubicaria vostè en una escala del 0 al 10 on 1 significa esquerra i 10 dreta?*". En el present treball s'utilitzaran les dades a partir de 1992 d'enquestes postelectorals del CIS a les eleccions autonòmiques catalanes fins al 2017. Aquest criteri respon a diversos elements: en primer lloc, la mida de la mostra per a les eleccions europees i generals no és suficient i en segon, perquè s'evita el biaix que pot generar el pas del temps en el record de la orientació ideològica.

El fet que la selecció sigui de 25 anys ens permet, a més a més, comparar les generacions en dos moments pràcticament idèntics del seu cicle vital, el que hauria de marcar l'efecte generacional. Les comparacions entre generacions al mateix moment del cicle vital s'exposen a la Taula 2.

Taula 1. Esdeveniments electorals i generacions seleccionades

	Generació de la Guerra Civil	Generació de la Postguerra	Generació del Desenvolupament	Generació de la Democràcia
1992	53 i més	32-52	31 i menys	
1995	56 i més	35-55	20-34	18-19
1999	60 i més	39-59	24-38	18-23
2003	64 i més	43-63	28-42	18-27
2006	67 i més	46-66	31-45	18-30
2010	71 i més	50-70	35-49	18-34
2012	73 i més	52-72	37-51	18-36
2015	76 i més	55-75	40-54	18-39
2017	78 i més	57-77	42-56	18-41

Elaboració pròpia a partir de (Bartomeus, 2016).

Taula 2. Comparacions entre generacions al mateix moment del cicle vital

Generació de la Guerra Civil		Generació de la Postguerra		Generació del Desenvolupament	
-		-		-	
Generació de la Postguerra		Generació del Desenvolupament		Generació de la Democràcia	
G1	G2	G2	G3	G3	G4
1992 (53 i més anys)	2012 (52 a 72 anys)	1992 (32 a 35 anys)	2010 (35 a 49 anys)	1992 (31 i menys)	2006 (18 a 30 anys)
1995 (56 i més anys)	2017 (57 a 77 anys)	1995 (35 a 55 anys)	2012 (37 a 51 anys)	1995 (20 a 34)	2010 (18 a 34)
		1999 (39 a 59 anys)	2015 (40 a 54 anys)		

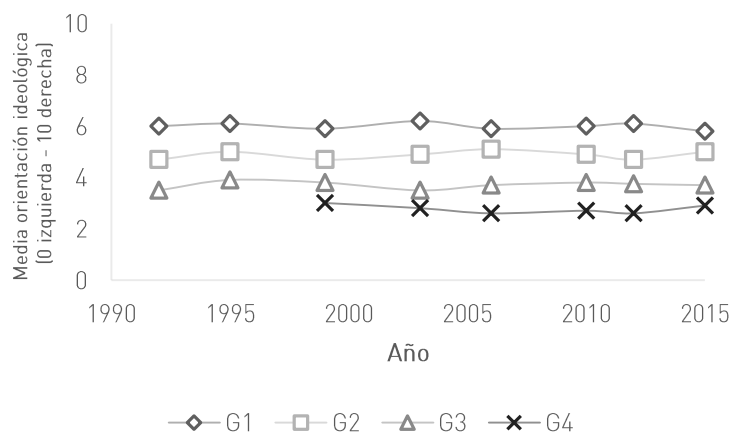
Elaboració pròpia

Metodologia

Com hem vist a la revisió de literatura, una part important de la ciència política que estudia generacions té com a objectiu desglossar el pes dels tres efectes: edat, període i cohort. Aquest no és l'objectiu de la present investigació, que és comprovar que el fet de pertànyer a una determinada generació té efectes –juntament amb altres– sobre la orientació ideològica de les dones de diferents generacions i de manera diferenciada amb els homes. És important subratllar aquest aspecte, ja que no es seguiran les metodologies pròpies dels estudis d'APC (Neundorf, 2014)

Per testar la hipòtesi en primer lloc es farà l'anàlisi de freqüències per a cada generació, per tenir una primera aproximació a les dades. També es farà una comparació amb la mitjana ideològica d'entre les generacions. La representació gràfica esperada de l'efecte cohort és la que es mostra al Gràfic 2.

Gràfic 2. Representació gràfica de l'efecte cohort

Elaboració pròpia

Posteriorment es durà a terme una regressió múltiple amb una interacció, en que la variable dependent serà l'Orientació Ideològica i les variables independents el sexe i l'edat. Es controlarà per lloc de naixement, relació laboral, nivell d'estudis, mida del municipi i sentiment religiós. Es realitzarà per cada any analitzat, del 1992 al 2017 un primer model sense les variables de control, per a poder veure la relació de les variables principals i un segon model que inclogui les variables de control. Aquestes són molt importants ja que ens permetrà veure si les variables socials són efectivament explicatives de l'orientació ideològica.

La variable dependent és l'Orientació Ideològica, que s'obté a partir de la pregunta "*Quan es parla de política, normalment s'utilitzen les expressions esquerra i dreta. En aquesta targeta hi ha una sèrie de caselles que van d'esquerra a dreta. En quina casella es col·locaria vostè?*". Per a consultar la ubicació d'aquesta pregunta en el qüestionari i la codificació que se n'ha fet així com les referents a les altres variables per cada any, consultar l'Annex A.

La variable independent del model és l'edat, ja que no pot mesurar-se la influència de la generació per a cada any sinó que s'ha de fer de manera longitudinal. Aquest model ens permet veure l'efecte de l'augment d'un any d'edat per als homes i el mateix per a les dones per així poder-los comparar. Del 1995 al 2017 s'ha recodificat eliminant la categoria 'no respon' però per a l'any 1992 també existia la categoria 'no sap' i per tant, s'han recodificat com a casos perduts totes dues.

La segona variable independent és el sexe. Per aquesta s'ofereixen dues possibles respostes: Home i Dona. Als qüestionaris del 1992 i del 1999 existia l'opció de no resposta per a aquesta pregunta. Per a fer el model, es generarà una variable *dummy* en que Dona es codificarà 1 i Home 0.

Finalment per a fer la interacció es crearà una nova variable que serà $edat * dona$.

A continuació, s'expliquen les variables de control dels models:

Lloc de naixement:

Aquesta variable es recodifica en forma de variable *dummy* per a poder tenir els Nascuts a Catalunya (1) i els No nascuts a Catalunya (2). Donat que en els nou anys analitzats aquesta informació es recull amb diferents preguntes i diferents opcions de resposta, els detalls de la codificació es troben a l'Annex A.

Nivell d'Estudis

El nivell acadèmic "és de les variables socials més relacionades amb el temps històric" (Bartomeus, 2016:185). Codificar-la per a l'anàlisi però, no és senzill ja que el CIS utilitza categories de resposta diferents en funció de l'any i en funció dels diferents sistemes educatius que s'han succeït a Catalunya. Tot i aquesta diversitat, exceptuant l'any 1992 la formulació de la pregunta ha estat la següent: *¿Cuáles son los estudios de más alto nivel oficial que Vd. ha cursado (con independencia de que los haya terminado o no)? Por favor, especifique lo más posible, diciéndome el curso en que estaba cuando los termino (o los interrumpió) y también el nombre que tenían entonces esos estudios: ej.: 3 años de Estudios Primarios, Primaria, 5º de Bachillerato, Maestría Industrial, Preuniversitario, 4º de EGB, Licenciatura, Doctorado, FP1, etc.).*

La influència del relleu generacional en la orientació ideològica de les dones

Per codificar aquesta variable, doncs, s'han generat tres nivells : Bàsic (1) , Mig (2) i Superior (3) als quals s'han agrupat les diferents opcions de resposta per cada any amb l'ajuda del document '*Clasificación de Estudios*' de l'*Instituto Nacional de Estadística*.

Nivell bàsic: *Sin estudios; Menos de estudios primarios, no sabe leer; Menos de estudios primarios, sabe leer; Estudios primarios sin finalizar; Estudios primarios completos; Bachillerato Elemental y Graduado escolar, EGB*

Nivell mig: *FP1; Bachiller superior, COU, BUP, Estudios de Grado Medio; Secundaria*

Nivell superior: *Universitarios o técnicos de grado superior; Medios universitarios; Estudios superiores; FP II; Diplomaturas; Licenciaturas, Doctorados; Másters oficiales, Postgrados...*

Mida municipi:

La variable mida de municipi no ha de ser recodificada ja que és una variable objectiva i que s'estructura per a tots els anys les mateixes 7 categories:

Menys o igual a 2.000 habitants, 2.001 a 10.000 habitants, 10.001 a 50.000 habitants, 50.001 habitants a 100.000 habitants, 100.001 habitants a 400.000 habitants, 400.001 habitants a 1.000.000 habitants i més de 1.000.000 habitants.

Sentiment religiós:

El 2015 i 2017 es genera una variable *dummy* per al sentiment religiós en que les respostes 1 i 2 (Catòlic/a i Creient d'una altra religió) passen a ser 1= creient d'una religió i la resta 0= no creient.

Estabilitat de la situació econòmica familiar:

S'ha fet una aproximació a altres variables per a recollir el nivell socioeconòmic: ingressos familiars o ocupació. La base de dades del CIS, però, no recull els ingressos familiars per a tots els anys, només per al 1992, el 2010, el 2012, el 2015 i el 2017. Pel que fa a l'ocupació, el CIS té les dades en codificacions tant diferents per cada any que fer una codificació adequada requereix d'un treball teòric que no és l'objecte del present treball.

Així, s'ha seleccionat la relació laboral per a mostrar-nos l'estabilitat i/o precarietat de la situació econòmica familiar, tot i que ens pugui confondre pel que fa als salaris.

S'han generat 3 nivells que extrapolen la relació laboral a l'estabilitat de la situació econòmica familiar, essent conscients que no és la variable de control idònia però parcialment pot fer aquesta funció.

Alta: Empresari o professional amb assalariats; Assalariat fixe; Membre d'una cooperativa

Mitja: Professional o treballador autònom (sense assalariats);

Baixa: Assalariat eventual o interí; Ajuda familiar

La tècnica d'investigació que s'utilitzarà, com s'ha avançat, és una regressió múltiple amb una interacció entre el sexe i l'edat. Això el que ens permetrà serà valorar l'efecte de l'edat – posteriorment efecte generació- sobre la orientació ideològica en funció de si ets home o dona,

mantenint constants les variables de control. Això és diferent que mesurar l'efecte del sexe i l'edat per separat, sinó que pretén observar l'efecte de l'edat en funció del sexe.

Per cada any es farà un primer model sense les variables de control per a veure la relació entre les nostres variables principals per seguidament observar el canvi en aquestes relacions a l'afegir al model les variables de control:

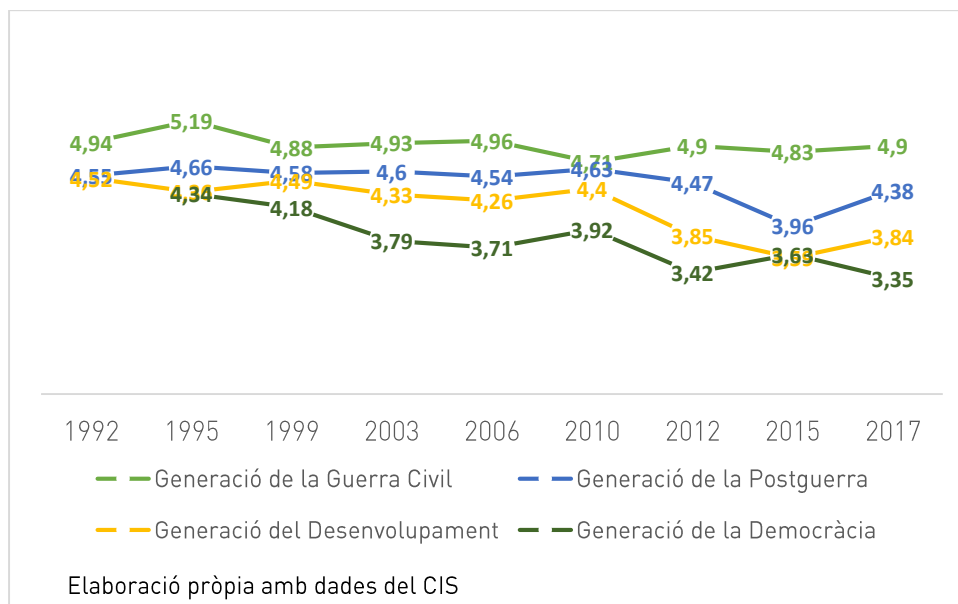
$$\text{Model 1 Orientació Ideològica} = \alpha + \beta_1 \text{Edat} + \beta_2 \text{Dona} + \beta_3 (\text{Edat} * \text{Dona}) + \epsilon_i$$

$$\text{Model 2 Orientació Ideològica} = \alpha + \beta_1 \text{Edat} + \beta_2 \text{Dona} + \beta_3 (\text{Edat} * \text{Dona}) + \beta_4 \text{Control} + \epsilon_i$$

Resultats

A continuació es mostren les mitjanes de la ubicació ideològica de les dones per any i generació, una primera aproximació a les nostres dades. Observem que té molta semblança amb la representació gràfica de l'efecte cohort mostrada anteriorment. Analitzant el gràfic, es veu com les dones de la Generació de la Guerra Civil són les que tenen unes ubicacions ideològiques mitjanes més dretanes, seguides de la Generació de la Postguerra, la del Desenvolupament i finalment, la Generació de la Democràcia. A més a més, és destacable que la diferència entre la generació més antiga –la de la Guerra Civil– augmenta a mesura que passen els anys i no és degut a que la Generació de la Guerra Civil tingui una mitjana més cap a la dreta, sinó pel fet que les altres tres generacions tendeixin més a l'esquerra.

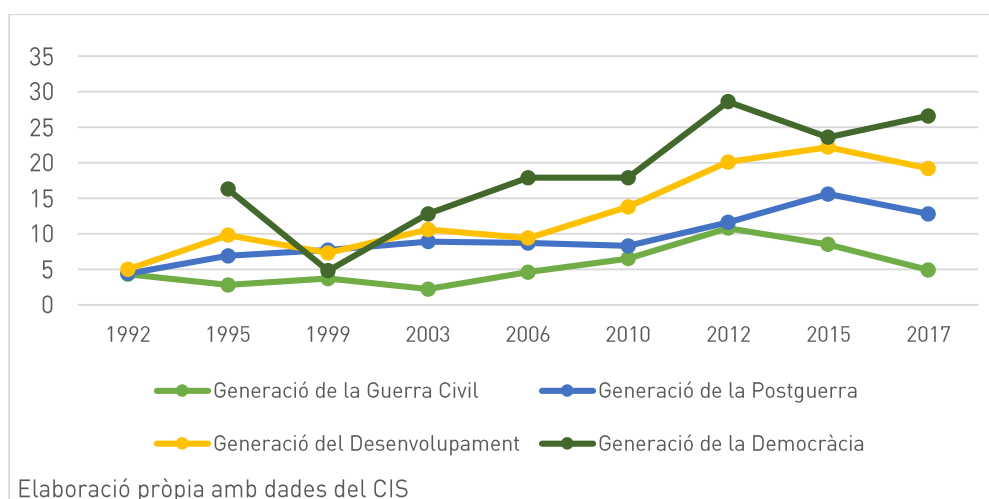
Gràfic 3. Mitjanes de la ubicació ideològica de les dones per any i generació

De la mateixa manera, per aquesta primera anàlisi superficial s'ha observat la posició 'Esquerra de l'Escala (1-2)' per les diferents generacions per tots els anys analitzats. Els resultats es mostren al Gràfic 4.

La influència del relleu generacional en la orientació ideològica de les dones

Gràfic 4. Percentatge de dones per any i generació que s'ubiquen a l'Esquerra (1-2)

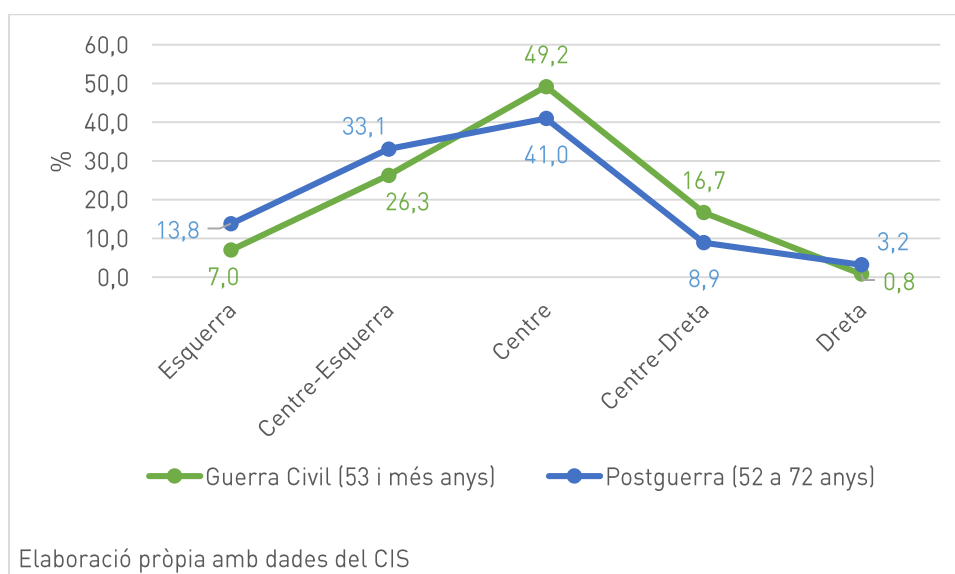
Un altre cop, la nostra hipòtesi sembla anar en la bona direcció: La Generació més antiga –la de la Guerra Civil– mostra els resultats inferiors i de manera concatenada s'arriba a la Generació de la Democràcia, la més nova, amb el major percentatge de dones que s'ubiquen a l'Esquerra.

Aquests gràfics, però, no poden evitar el biaix que l'edat genera: les dones de les generacions de més enllà tenen més edat que les dones de les generacions més modernes. L'abast d'anys de la mostra ens permet comparar diferents generacions quan es troben en un mateix moment del cicle vital, eliminant així aquest biaix.

Comparació entre la Generació de la Guerra Civil i la Generació de la Postguerra

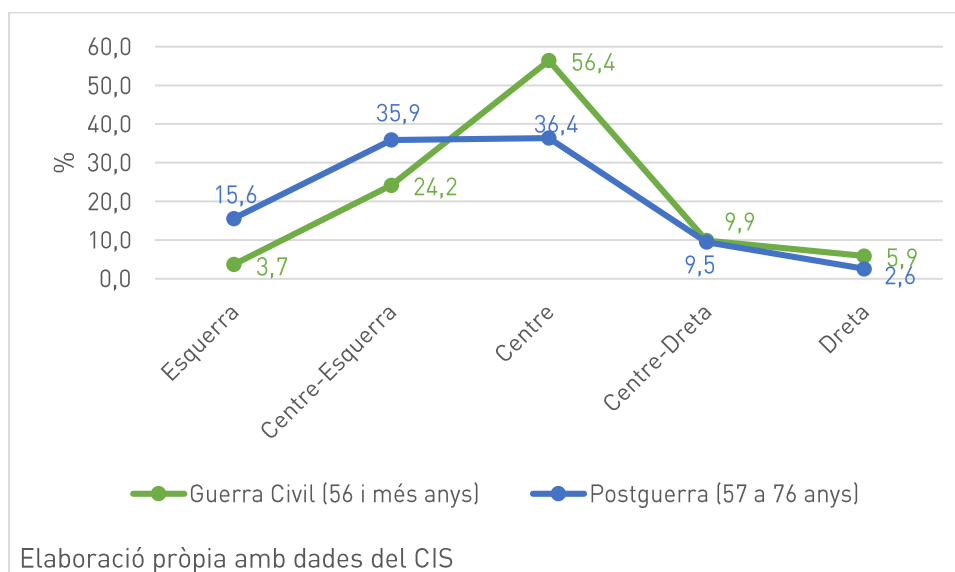
La Generació de la Guerra Civil i la Generació de la Postguerra es poden comparar els anys 1999 (53 o més anys) i 2012 (52 als 72 anys) respectivament, així com al 1995 (56 i més anys) i 2017 (57 a 77 anys).

Gràfic 5. Freqüències de la ubicació ideològica de les dones de les generacions de la Guerra Civil i la Postguerra (1992 i 2012)

Gràfic 6. Freqüències de la ubicació ideològica de les dones les generacions de la Guerra Civil i la Postguerra (1995 i 2017)

A primer cop d'ull, observem que en totes dues comparacions tant per a la categoria 'Esquerra' com per a la categoria 'Centre - Esquerra' el percentatge de la distribució de freqüències és superior en la Generació de la Postguerra que en la Generació de la Guerra Civil. En concret, la categoria 'Esquerra' gairebé dobla el seu percentatge a la primera comparació i el quadruplica a la segona i el 'Centre-Esquerra' augmenta en vuit punts i en deu respectivament. És interessant però, veure què passa a l'altra banda de l'eix d'ubicació ideològica en la primera comparació, ja que les categories que fan referència a la dreta en la Generació de la Postguerra es polaritzen: La 'Dreta' es triplica mentre que el 'Centre-Dreta' es redueix a la meitat. En la segona comparació, a les posicions dretanes, les dones de la Generació de la Postguerra estan menys situades a la categoria 'Centre-Dreta' però sobretot a menys a la 'Dreta' que les seves predecessores. Veiem com, tot i ser inferiors a les de la Generació de la Guerra Civil, la categoria 'Centre-Dreta' ha augmentat respecte la comparació de l'any 1992-2012.

El centre, d'altra banda és vuit punts inferior en les dones de la Generació de la Postguerra que en les de la Guerra Civil i això s'accentua en la segona comparació, en que les dones de la Generació de la Guerra Civil se situen més al centre que abans (d'un 49,2 a un 56,4 per cent) i les dones de la Generació de la Postguerra s'hi situen menys (d'un 41 a un 36,4 per cent).

Taula 3. Mitjanes de la Generació de la Guerra Civil i la Generació de la Postguerra

	1992 i 2012	1995 i 2017
Generació de la Guerra Civil	4,94	5,19
Generació de la Postguerra	4,63	4,38

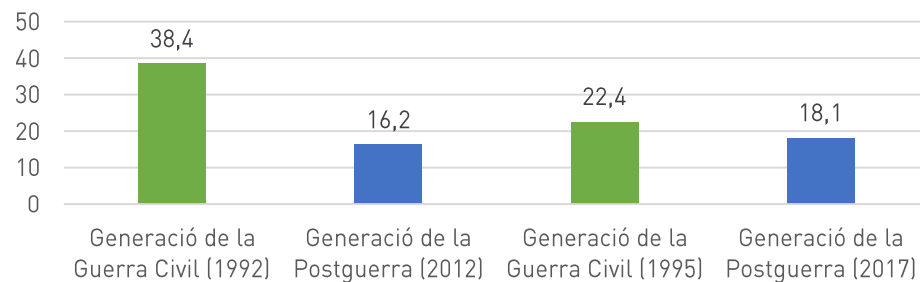
De la mateixa manera, observem que la mitjana aritmètica de la ubicació en l'eix d'esquerra-dreta és tres punts menors per a la nova generació –la de la Postguerra– de dones que per a l'antiga –la de la Guerra Civil.

La influència del relleu generacional en la orientació ideològica de les dones

Les dones de la Generació de la Guerra Civil tenen una ubicació ideològica d'un 4,94 en la primera comparació i d'un 5,19 en la segona i les de la Generació de la Postguerra d'un 4,63 en la primera i un 4,38 en la segona. Observem de manera clara com hi ha un efecte contrari: mentre que les dones de la Generació de la Guerra Civil tendeixen més cap a la dreta, les de la Generació de la Postguerra tendeixen a l'esquerra.

Aquesta distribució de freqüències no contempla una part de les respostes que el CIS recull: les dones que no saben o no responen quina és la seva ubicació ideològica. Aquesta absència de resposta mostra un canvi significatiu entre les generacions.

Gràfic 7. N.S. i N.R. de les dones de les generacions de la Guerra Civil i la Postguerra

Elaboració pròpia amb dades del CIS

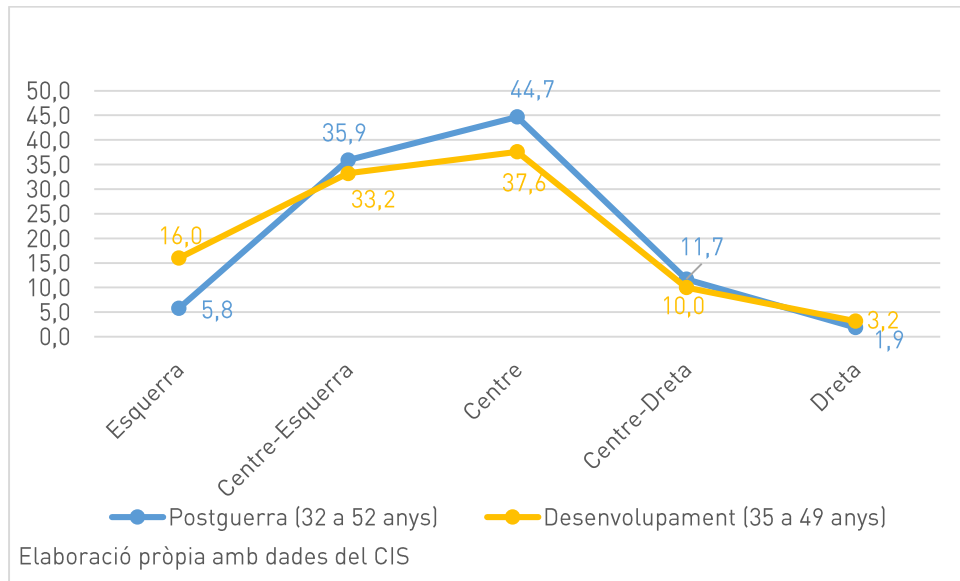
A l'observar el Gràfic 7 es fa evident que el percentatge de desconeixement o no resposta és molt diferent en les dues generacions i en les dues comparacions. En la primera comparació, la Generació antiga té un percentatge de no resposta molt elevat, d'un 38,4% i les dones de la Generació de la Postguerra tenen un percentatge de no resposta del 16,2%, disminuint més de la meitat. L'any següent en que es poden comparar, mentre que la primera generació ha reduït el percentatge en 15 punts, la generació nova ha augmentat en dos, quedant-se al 18,1% de no resposta.

Comparació entre la Generació de la Postguerra i la Generació del Desenvolupament

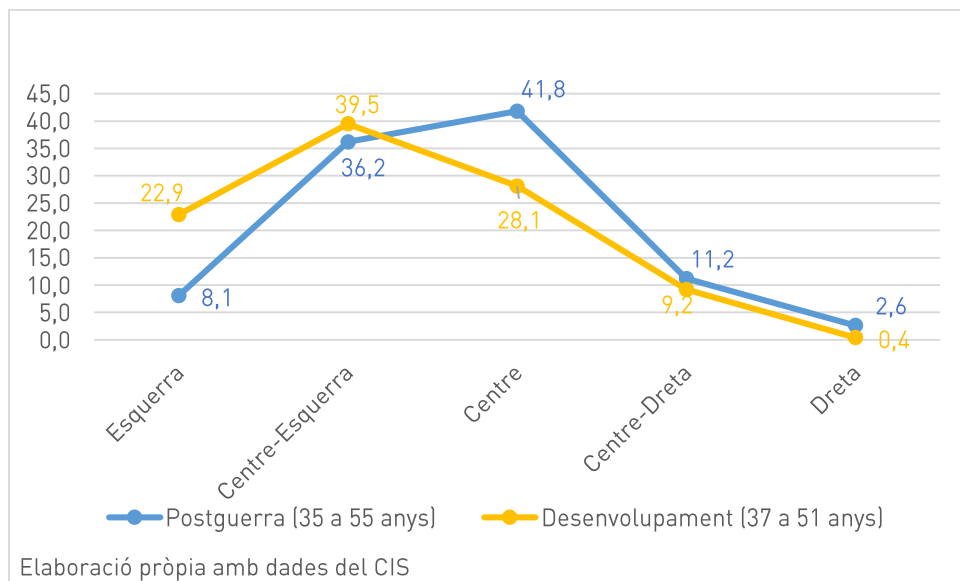
Al ser les generacions del mig, la Generació de la Postguerra i la Generació del Desenvolupament tenen tres punts de trobada en que podem comparar-les quan les dones tenen la mateixa edat.

El patró de comparació és el mateix que en l'anterior comparació: Les dones de la Generació del Desenvolupament, s'ubiquen més a les posicions d'esquerra que les de les seves predecessores de la Postguerra. Al centre aquesta relació és a la inversa: Les dones de la Generació del Desenvolupament es situen menys al centre que les de la Postguerra, amb diferències bastant elevades en tots tres casos.

Gràfic 8. Freqüències de la ubicació ideològica de les dones de les generacions de la Postguerra i el Desenvolupament (1992 i 2010)

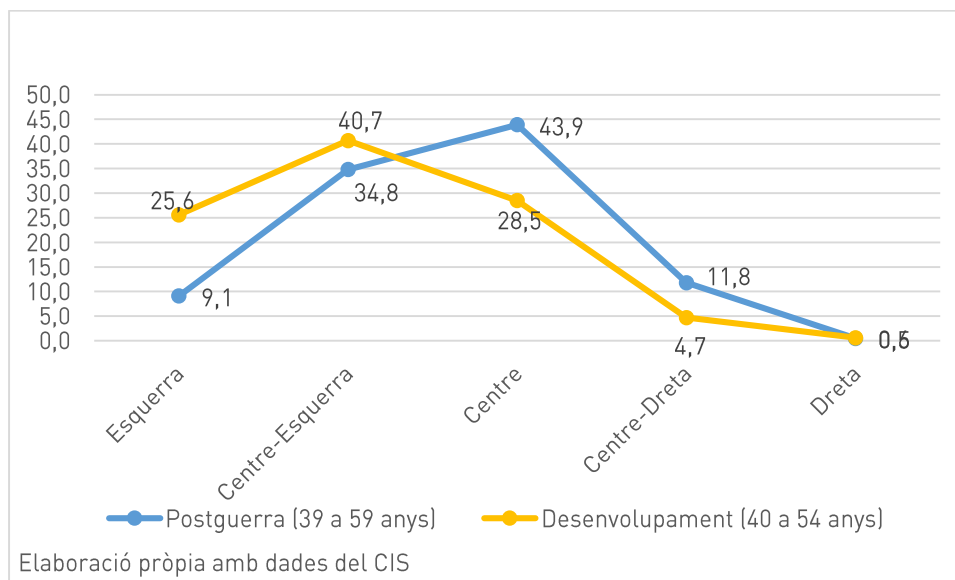

Gràfic 9. Freqüències de la ubicació ideològica de les dones de les generacions de la Postguerra i el Desenvolupament a la mateixa edat (1995 i 2012)

La influència del relleu generacional en la orientació ideològica de les dones

Gràfic 10. Freqüències de la ubicació ideològica de les dones de les generacions de la Postguerra i el Desenvolupament a la mateixa edat (1999 i 2015)

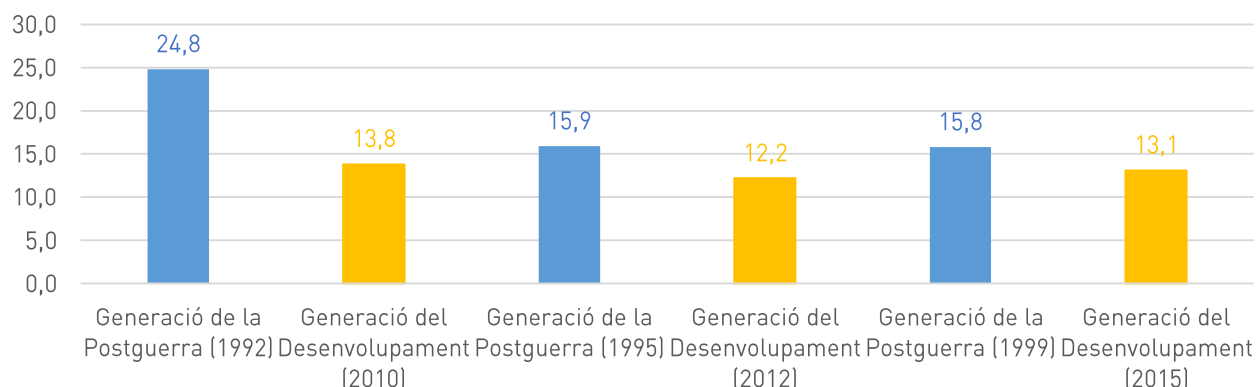
Per les posicions dretanes la situació és diferent. Veiem que per la categoria 'Centre-Dreta', la generació de la Postguerra sempre s'hi ubica més que la del Desenvolupament però amb una diferència molt ajustada, d'un o dos punts –exceptuant en la comparació 1999-2015 que hi ha 6 punts de diferència-. La categoria que no compleix la hipòtesi d'aquesta comparació és la categoria 'Dreta' en que en dues de les tres ocasions són les dones del Desenvolupament que s'hi ubiquen més que les de la Postguerra: a la primera comparació (1992-2010) amb 1,9 i 3,2 respectivament i la última (1999-2015) amb un 0,5 i 0,6 respectivament.

Taula 4. Mitjanes de la Generació de la Postguerra i la Generació del Desenvolupament

	1992 i 2010	1995 i 2012	1999 i 2015
Generació de la Postguerra	4,55	4,66	4,58
Generació del Desenvolupament	4,4	3,85	3,59

Les mitjanes també ens indiquen que les dones de la Generació del Desenvolupament tenen una orientació ideològica més esquerrana que les seves predecessores de la Postguerra. A més, per a les mitjanes trobem que mentre que en la Generació de la Postguerra es manté força constant al voltant dels 4,6, en la Generació del Desenvolupament no trobem constància sinó que aquesta va disminuint a mesura que augmenta l'edat: l'any 2010 és d'un 4,4, el 2012 d'un 3,85 i finalment l'any 2015 d'un 3,59.

Gràfic 11. N.S. i N.R. de les dones de la Generació de la Postguerra i la Generació del Desenvolupament

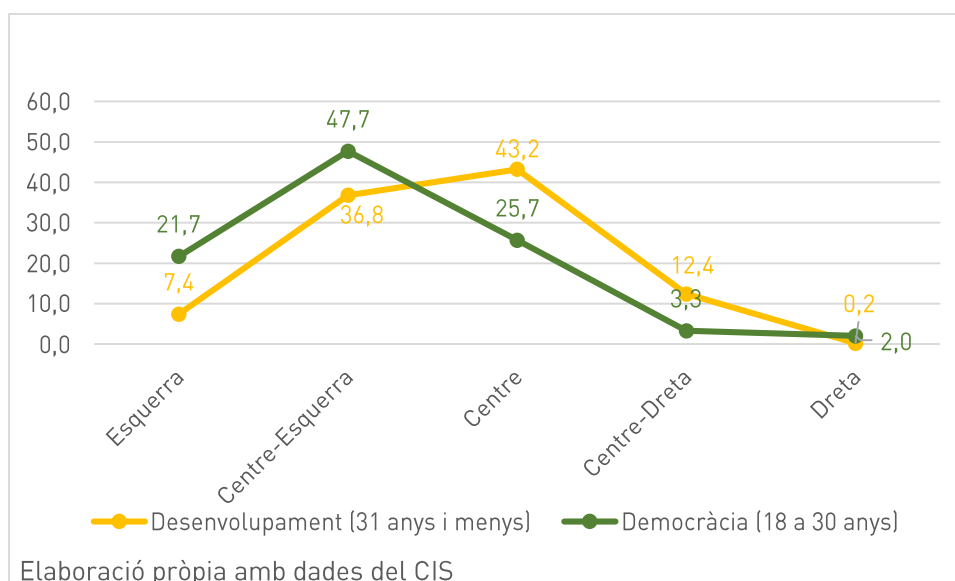
Elaboració pròpia amb dades del CIS

Finalment pel que fa al nivell de no resposta d'aquesta pregunta, observem que també hi ha diferències generacionals marcades: En totes tres comparacions la Generació de la Postguerra mostra un percentatge més elevat de no resposta, mentre que la Generació del Desenvolupament és no només inferior sinó que força estable, oscil·lant entre els 12 i els 13 punts.

Comparació entre la Generació del Desenvolupament i la Generació de la Democràcia

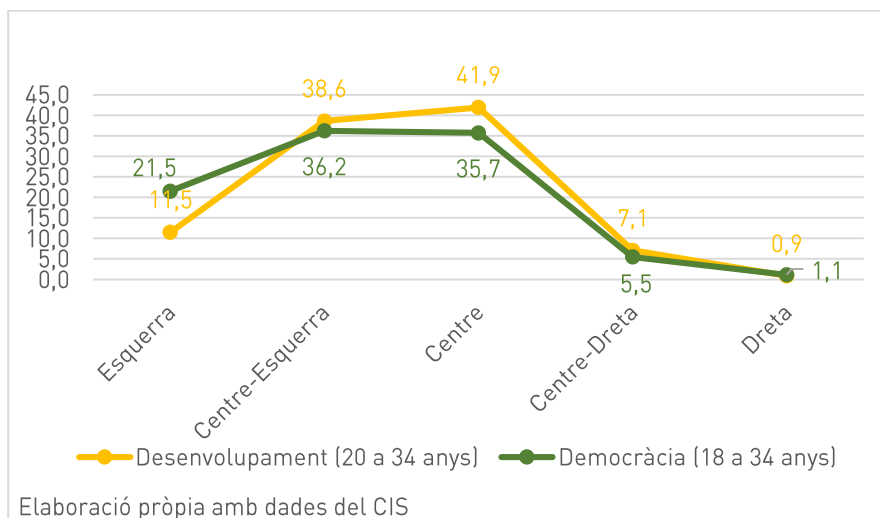
La Generació del Desenvolupament i la de la Democràcia es poden comparar en dos moments del temps, els anys 1992 i 2006 i el 1995 i 2010. En el primer moment de comparació ambdues comprenen dels 18 als 30 anys i a la segona arriben fins als 34.

Gràfic 12. Freqüències de la ubicació ideològica de les dones de les generacions del Desenvolupament i la Democràcia (1992 i 2006)

La influència del relleu generacional en la orientació ideològica de les dones

Gràfic 13. Freqüències de la ubicació ideològica de les dones a les generacions del Desenvolupament i la Democràcia (1995 i 2010)

Pel que fa a les freqüències, observem en primer lloc que els dos moments de comparació semblen ser diferents. Al primer, en que es comparen l'any 1992 de la Generació del Desenvolupament i el 2006 de la Generació de la Democràcia observem que es manté una relació entre les dues generacions semblant a les que hem trobat fins ara: Les dones de la generació nova es situen més a l'esquerra que les dones de les generacions anteriors mentre que al centre i les posicions dretanes s'hi situen significativament menys. Tot i així, en la posició 'Dreta' hi tenim una excepció: un 1,1% de les dones de la generació de la Democràcia s'hi posicionen mentre que només un 0,9% de les dones de la Generació del Desenvolupament ho fan.

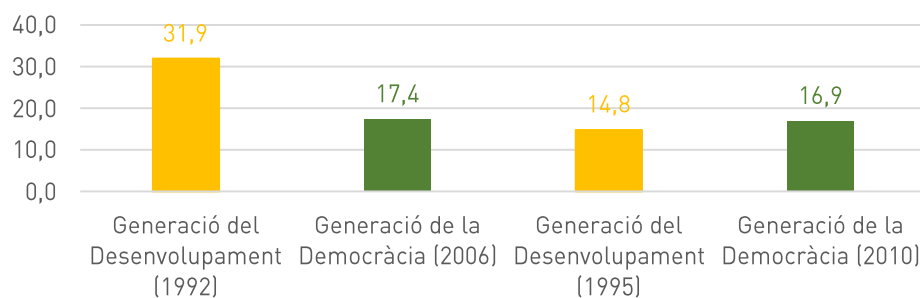
Per al moment de comparació del 1995 i el 2010 veiem que aquesta tendència que hem anat veient fins ara es manté de manera més tímida i amb excepcions. En la posició 'Esquerra' la generació de la Democràcia està 10 punts per sobre que la del Desenvolupament. El 'Centre-Esquerra', però, ja no està per sobre sinó que està dos punts per sota de la del Desenvolupament. Observem que això significa una davallada de 10 punts de la categoria 'Centre-Esquerra' per a la Generació de la Democràcia de l'any 1992 al 1995, mentre que per a la Generació del Desenvolupament aquesta augmenta dos punts. Per contra, l'any 1995 les dones de la Generació de la Democràcia s'ubiquen al centre 10 punts més que el 1992 i les de la Generació del Desenvolupament, s'hi mantenen. A l'altra banda de l'eix, a les posicions dretanes observem com al 'Centre-Dreta' les dones de la generació de la Democràcia sí que estan per sota però a la 'Dreta' es situen per sobre a 2 punts de diferència de les del Desenvolupament.

Taula 5. Mitjanes de la Generació del Desenvolupament i la Generació de la Democràcia

	1992 i 2006	1995 i 2010
Generació del Desenvolupament	4,52	4,36
Generació de la Democràcia	3,71	3,92

Tot i aquesta distribució en la ubicació, la mitjana segueix apuntat que les dones de la Generació de la Democràcia són globalment més d'esquerres, situant-se en un 3,71 i un 3,92 –essent lleugerament més de dretes al segon any- mentre que les dones de la Generació del Desenvolupament es situen en un 4,52 i un 4,36 –fent un viratge a l'esquerra en aquest cas-.

Gràfic 14. N.S. i N.R. de les dones de la Generació del Desenvolupament i la Generació de la Democràcia

Elaboració pròpia amb dades del CIS

Finalment, pel que fa al percentatge de no resposta trobem una altra curiositat. Per al primer any comparat el resultat és l'esperat: Les dones de la Generació del Desenvolupament tenen un percentatge de no resposta molt més alt que el de les dones de la Generació de la Democràcia. Per a la comparació en els anys 1995 i 2010 observem un altre cop una anomalia: la Generació del Desenvolupament redueix a la meitat (d'un 31,9 a un 14,8 per cent) el percentatge no resposta, situant-se per sota de les dones de la Democràcia que es queden estables al voltant del 17%.

Amb aquesta aproximació de les dades, podem començar a sospitar que la hipòtesi 1 plantejada anteriorment és efectivament així.

H1. Les dones de generacions noves tindran una orientació ideològica més a l'esquerra que en el cas de dones de generacions anteriors.

Hem observat doncs, diversos aspectes del relleu generacional. En primer lloc, hem observat que tot i el biaix de l'edat, semblava que efectivament les dones de generacions més noves tendien més a l'esquerra que les dones de les generacions més antigues. Això, ho hem corroborat amb la comparació entre generacions quan aquestes tenen la mateixa edat.

En aquestes comparacions i a partir de l'anàlisi de freqüències agrupades, observem que en totes les comparacions de les dones de diferents generacions a la mateix d'edat hi ha el mateix patró. La generació més nova té més freqüències en les categories Esquerra i Centre-Esquerra que la generació més vella. Al centre, això es variable però en les categories Centre-Dreta i Dreta, la generació nova mostra menors freqüències que l'antiga.

Cal afegir a aquest suport superior de les generacions noves a les categories 'Esquerra' i 'Centre-Esquerra' que les posicions ideològiques mitjanes són inferiors per a les generacions noves que per a les antigues, és a dir que estan ubicades més a prop de l'1 que és 'Esquerra'.

Finalment, podem constatar que a mesura que han passat les generacions, el percentatge de no saber o de no resposta ha disminuït substancialment. D'això en podem deduir que les dones de les generacions noves estan més posicionades –independentment de si cap a la dreta o cap

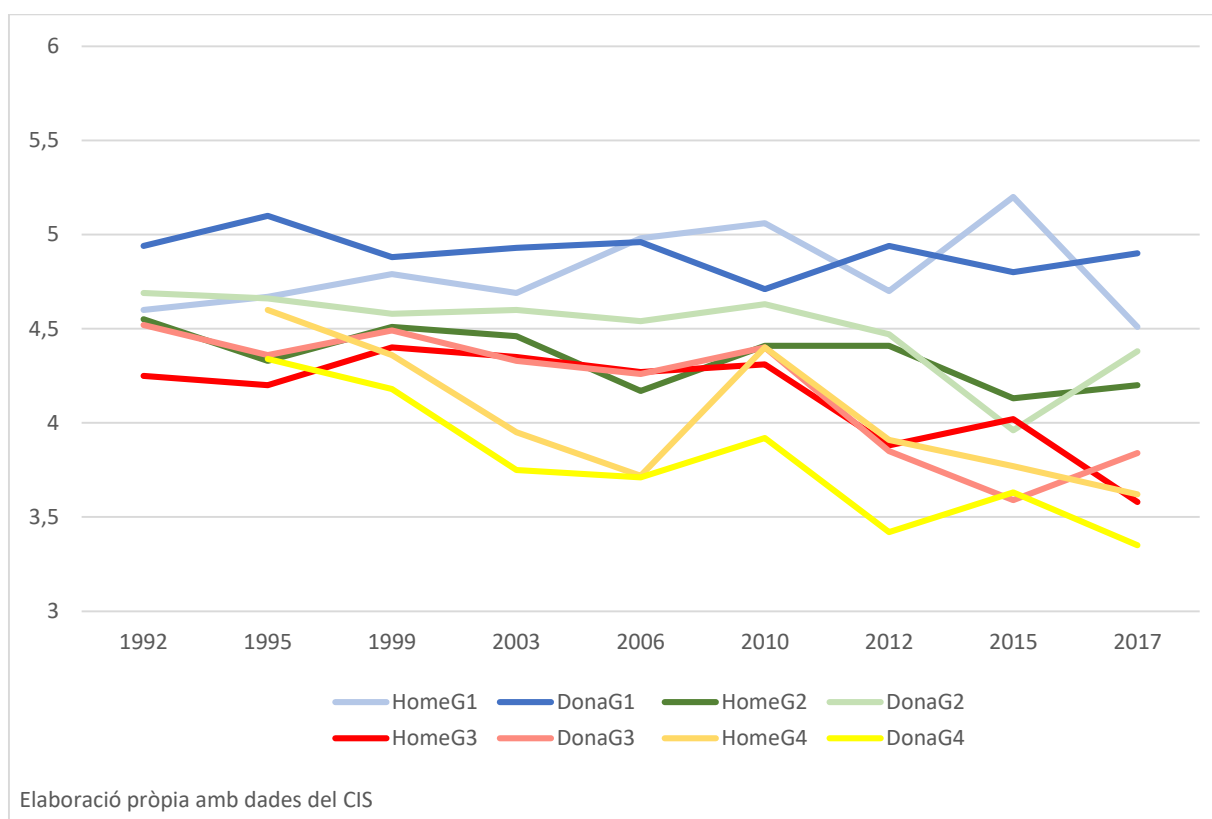
La influència del relleu generacional en la orientació ideològica de les dones

a l'esquerra- en l'escala ideològica que les de les generacions antigues. A més, sembla haver algun tipus d'efecte període –o de conjuntura- ja que dins de cada generació, també va disminuint el percentatge d'enquestades que no saben o no responen.

Saber la diferència de l'impacte de l'efecte generació en les dones i els homes és el segon objectiu que es marca aquest treball. Amb aquest fi també s'ha fet una exploració superficial de les dades mitjançant les freqüències de resposta a les enquestes del CIS i les mitjanes de la ubicació ideològica.

Amb la primera anàlisi comprovant la diferència en les ubicacions ideològiques mitjanes d'homes i dones per tots els anys i per generació, observem que a grans trets tant per a homes com per a dones s'aplica el fet que l'orientació ideològica en general ha anat tendint a l'esquerra a mesura que s'han succeït les generacions.

Gràfic 15. Diferència en la ubicació ideològica mitjana entre homes i dones

Analizant concretament, però, les diferències entre homes i dones, observem com en la generació de la Guerra Civil, les dones estan fins al 2006 clarament en una posició més dretana que els homes, però els darrers quatre anys estan en dues ocasions per sota: el 2012 i el 2017. Un dels aspectes que cal tenir en compte aquests últims anys és la disminució de la mostra, sobretot dels homes, que tenen menor esperança de vida que les dones, ja que la Generació de la Guerra Civil els anys 2015 i 2017 té 76 anys o més i 78 anys o més respectivament. En la Generació de la Postguerra la situació es repeteix. No és fins al 2015 en que les dones tenen una posició ideològica més esquerrana que els homes. De fet, aquesta situació torna a invertir-se el 2017. En la Generació del Desenvolupament homes i dones tenen una posició ideològica

pràcticament idèntica: si bé al principi les dones se situen lleugerament més a la dreta que els homes, entre el 2003 i fins al 2012 tenen gairebé una posició ideològica mitjana idèntica. El 2015, però, les dones es posicionen marcadament a l'esquerra, aproximadament al 3,6. Aquesta situació es reverteix però al 2017, en que les dones tenen una mitjana una mica més alta d'un 3,8 i els homes passen al 3,6.

El més curiós d'aquest gràfic és la Generació de la Democràcia. Observem que no hi ha cap any en que les dones estiguin a la dreta dels homes. De fet, només al 2006 la mitjana de la ubicació ideològica és la mateixa per als dos. Exceptuant el 2006, doncs, les dones de la Generació de la Democràcia se situen del 1992 al 2017 més a l'esquerra que els homes de la mateixa generació.

Cal afegir, a més, que l'efecte generacional en els homes en aquest gràfic no es veu tant marcat com en el cas de les dones. Observem que sí que hi ha una certa de les generacions noves a tenir posicions més d'esquerra però no hi és de manera homogènia sinó que hi ha molta variació en funció de l'any.

Com s'avançava anteriorment, per seguir analitzant aquest fenomen es farà mitjançant una regressió amb interacció. S'han dut a terme dos tipus de models, un entre les variables principals i l'altre incorporant-hi les variables de control per a cada un dels anys analitzats.

Models

Taula 6. L'impacte de l'edat i el sexe en l'orientació ideològica l'any 1992

	Model 1			Model 2		
	B	Error est	p-value	B	Error est	p-value
Constant	4,159	0,152	0,000	2,639	0,233	0,000
Edat	0,007	0,003	0,023	0,007	0,003	0,042
Dona	0,071	0,224	0,750	-0,095	0,221	0,668
Dona x Edat	0,004	0,005	0,404	0,006	0,005	0,191
Nascuts a Catalunya				0,715	0,086	0,000
Nivell d'Estudis				0,150	0,073	0,040
Existència de creença religiosa				0,995	0,117	0,000
Mida del municipi				0,011	0,021	0,577
R quadrat	0,014			0,090		
Nombre de casos	1.829			1.754		

La influència del relleu generacional en la orientació ideològica de les dones

Al Model 1 s'analitza l'impacte de l'edat i el gènere en l'orientació ideològica sense variables de control ja que ens interessa veure la relació entre les variables principals del model. La mostra és de 1.829 persones i el model explica un 1,4% de la variació de l'orientació ideològica.

En primer lloc, observem que quan l'edat augmenta en un any, els homes desplacen la seva orientació ideològica 0,007 punts cap a la dreta, i és estadísticament significatiu. Aquest efecte de l'edat, per a les dones és la suma de b_{edat} i de $b_{\text{dona}} \cdot \text{edat}$, és a dir en aquest cas hi haurà un canvi esperat en la orientació ideològica de 0,011 punts a la dreta. Observem però, que coeficient de $b_{\text{dona}} \cdot \text{edat}$ no és significatiu i per tant no el podem tenir en compte.

Pel que fa al Model 2, observem algunes diferències. La mostra és lleugerament més petita ($n=1.754$) però el model explica un 9% de la variació de l'orientació ideològica, un percentatge superior al del primer model.

El coeficient ' b_{edat} ' torna a ser l'únic estadísticament significatiu d'entre les variables principals quan afegim les variables de control. A més, manté el coeficient: quan augmenti l'edat en un any els homes se situaran 0,007 punts més a la dreta en l'escala. L'efecte esperat en les dones és de 0,013 punts cap a la dreta en l'escala, però no ho tindrem en compte ja que no és significatiu.

En relació a les variables de control, observem que totes les variables de control significatives fan tendir l'orientació ideològica cap a la dreta. En primer lloc, el fet de néixer a Catalunya desvia en 0,71 punts l'orientació ideològica cap a la dreta. Quan augmenta el nivell d'estudis – de baix a mitjà o de mitjà a alt- l'eix ideològic es desplaça 0,15 punts a la dreta. Finalment, i amb un efecte molt fort, el fet de ser una persona creient davant d'una persona no creient fa que la teva posició ideològica es situï 0,99 punts més a la dreta. Entre les variables de control també hi ha la mida del municipi, que apuntaria a que per cada salt en la classificació de grandària de municipis, l'orientació ideològica es mouria 0,01 punts a la dreta. Aquesta, però, no és significativa conseqüentment no la tindrem en compte per explicar la variació de l'orientació ideològica.

Taula 7. L'impacte de l'edat i el sexe en l'orientació ideològica l'any 1995

	Model 1			Model 2		
	B	Error est	p-value	B	Error est	p-value
Constant	4,091	0,174	0,000	3,071	0,367	0,000
Edat	0,007	0,004	0,055	0,005	0,005	0,357
Dona	0,805	0,234	0,001	0,979	0,265	0,000
Dona x Edat	-0,236	0,102	0,021	-0,321	0,115	0,005
Nascuts a Catalunya				0,124	0,124	0,003
Nivell d'Estudis				-0,006	0,086	0,946
Existència de creença religiosa				0,742	0,134	0,000

Estabilitat de la situació econòmica familiar		0,085	0,071	0,231
Mida del municipi		0,031	0,027	0,262
R quadrat	0,029	0,085		
Nombre de casos	1.358	1.027		

El model 1 l'any 1995 consta de 1.358 mostres i explica la variació de la orientació ideològica en un 2,9%. En aquesta ocasió podem veure com les variables principals significatives són el sexe i la variable interactiva. L'augment d'un any d'edat generaria que els homes decantessin en 0,007 punts la seva posició ideològica a la dreta però el coeficient no és significatiu. Pel que fa a l'efecte de l'augment d'un any d'edat sobre l'orientació ideològica de les dones aquest és de 0,229 punts a l'esquerra, tot i que el coeficient de l'edat no és significatiu.

El model 2 explica un 8,5% del fenomen amb 1.027 mostres. Observem també que els homes es desplaçarien 0,005 punts a la dreta per l'augment de cada any d'edat però tot i haver afegit les variables de control, l'edat segueix sent no significativa i per tant no pot tenir-se en compte a l'hora d'explicar la variació de la ubicació ideològica dels homes. En relació a l'efecte de l'edat per a les dones, es duu a terme amb la suma del coeficient de b_{edat} i $b_{\text{dona}} \cdot \text{edat}$, donant com a resultat $-0,316$, és a dir que el canvi esperat de la ubicació ideològica per les dones amb un any d'edat seran 0,316 punts a l'esquerra. Cal comptar amb que el coeficient b_{edat} no és significatiu.

En relació a les variables de control, aquest cop només n'hi ha dues que són explicatives de la variació de la posició ideològica: el fet de ser una persona nascuda a Catalunya fa que la ubicació ideològica es desplaci 0,12 punts a la dreta i l'existència de creença religiosa, altre cop amb un efecte molt fort, decanta aquesta ubicació en 0,74 punts, també a la dreta.

Pel que fa a les variables no significatives –i que per tant no són explicatives–, un superior nivell d'estudis fa tendir en 0,006 punts l'orientació ideològica a l'esquerra, l'estabilitat de la situació econòmica la fa tendir en 0,08 cap a la dreta i la mida del municipi en 0,03 també a la dreta.

Taula 8. L'impacte de l'edat i el sexe en l'orientació ideològica l'any 1999

	Model 1			Model 2		
	B	Error est	p-value	B	Error est	p-value
Constant	4,095	0,185	0,000	3,428	0,326	0,000
Edat	0,010	0,004	0,011	0,007	0,004	0,092
Dona	-0,054	0,270	0,841	-0,054	0,274	0,843
Dona x Edat	0,002	0,006	0,673	0,000	0,006	0,961
Nascuts a Catalunya				0,178	0,112	0,112

La influència del relleu generacional en la orientació ideològica de les dones

Nivell d'Estudis		0,013	0,066	0,849
Existència de creença religiosa		1,018	0,123	0,000
Estabilitat de la situació econòmica familiar		0,50	0,067	0,458
Mida del municipi		-0,046	0,026	0,080
R quadrat	0,015	0,087		
Nombre de casos	1.100	1.017		

El model 1, amb 1.100 casos, explica un 1,5% de la variació de la orientació ideològica.

Per a l'any 1999 observem que de les tres variables principals només és significativa l'edat, al contrari del que passava l'any 1995 i seguint el patró del 1992. Observem que per cada any que passa els homes tenen una orientació un 0,01 més a la dreta.

L'efecte de l'edat en les dones seria 0,012 punts a la dreta, però la variable $b\_dona * edat$ no és significativa i no podem tenir-la en compte.

El model 2 té 1.017 casos i explica un 8,7 del fenomen. Amb les variables de control introduïdes, les tres variables principals es mostren no significatives, és a dir que no són les explicatives de la variació ideològica. Per a l'efecte de l'edat en l'orientació ideològica dels homes s'esperaria un canvi cap a la dreta de la ubicació ideològica de 0,007 punts, igual que en les dones.

Aquest any, de fet, observem com entre les variables de control només hi ha una variable significativa, la única que s'ha mostrat significativa i amb un gran efecte fins ara: el fet de tenir una creença religiosa. El fet de ser creient augmenta en 1,10 punts la posició ideològica cap a la dreta.

La resta de variables, que no tindrem en compte per a l'explicació de la ubicació ideològica, fan moure totes la ubicació cap a la dreta: el fet d'haver nascut a Catalunya la desplaça en 0,17 punts, el nivell d'estudis en 0,01, l'estabilitat de la situació econòmica en 0,5. La mida del municipi, és l'excepció en que faria tendir la ubicació a l'esquerra en l'escala 0,04 punts.

Taula 9. L'impacte de l'edat i el sexe en l'orientació ideològica l'any 2003

	Model 1			Model 2		
	B	Error est	p-value	B	Error est	p-value
Constant	3,807	0,183	0,000	4,695	0,315	0,000
Edat	0,013	0,004	0,001	0,013	0,004	0,002
Dona	-0,316	0,259	0,222	-0,378	0,268	0,159

Dona x Edat	0,008	0,005	0,126	0,010	0,006	0,070
Nascuts a Catalunya				0,049	0,114	0,668
Nivell d'Estudis				-0,144	0,061	0,018
Existència de creença religiosa				-	-	-
Estabilitat de la situació econòmica familiar				-0,146	0,070	0,038
Mida del municipi				-0,066	0,025	0,008
R quadrat	0,037			0,063		
Nombre de casos	1.196			1.127		

L'any 2003 el CIS no recull la creença religiosa, una variable que fins ara ha resultat significativa i amb un efecte molt fort sobre la orientació ideològica així que aquesta no pot aparèixer al model.

El model 1 té 1.196 casos i explica un 3,7% de la variació de l'orientació ideològica. Observem altra vegada que l'edat és la única variable significativa i que per a un augment d'un any en l'edat, l'orientació ideològica es desplaça 0,013 punts a la dreta en els homes. L'efecte esperat per a les dones, seria 0,021 però donat que Dona x Edat no és significativa, no el podem considerar vàlid.

El model 2 té 1.127 casos i explica el 6,3% de la variació de l'orientació ideològica. Després d'afegir les variables de control al segon model, la pauta és la mateixa entre les variables principals: l'edat és manté significativa i no varia el seu coeficient. Així, l'efecte esperat de l'augment d'un any d'edat en els homes és el desplaçament 0,013 punts a la dreta en l'orientació ideològica. En les dones, aquests efecte no és significatiu però s'esperaria un efecte de 0,024 punts a la dreta.

Observem com variables que fins ara resultaven no estadísticament significatives, al no poder incloure al model l'existència de creença religiosa passen a ser significatives. És el cas del nivell d'estudis, de l'estabilitat de la situació econòmica familiar i de la mida del municipi. Per un augment de categoria de nivell d'estudis, l'orientació ideològica es desplaçarà 0,14 punts a l'esquerra, per un augment de la categoria d'estabilitat de la situació econòmica familiar, es mourà també 0,14 punts en la mateixa direcció. Finalment, amb l'augment de categoria d'un municipi, l'eix ideològic es desplaça 0,07 punts a l'esquerra

Per contra, el fet d'haver nascut a Catalunya, que havia estat significatiu l'any 1992 i el 1995, ara ja no ho és. Aquest, indicaria que l'orientació ideològica es mou 0,05 punts a la dreta pel fet de viure a Catalunya.

La influència del relleu generacional en la orientació ideològica de les dones

Taula 10. L'impacte de l'edat i el sexe en l'orientació ideològica l'any 2006

	Model 1			Model 2		
	B	Error est	p-value	B	Error est	p-value
Constant	3,411	0,176	0,000	3,077	0,299	0,000
Edat	0,018	0,004	0,000	0,007	0,004	0,072
Dona	-0,123	0,255	0,630	-0,376	0,253	0,138
Dona x Edat	0,005	0,005	0,317	0,007	0,005	0,181
Nascuts a Catalunya				-0,017	0,107	0,872
Nivell d'Estudis				-0,034	0,057	0,549
Existència de creença religiosa				1,124	0,103	0,000
Estabilitat de la situació econòmica familiar				0,042	0,065	0,516
Mida del municipi				0,027	0,024	0,263
R quadrat	0,039			0,117		
Nombre de casos	1.599			1.511		

Al model 1, hi ha 1.599 casos i explica un 3,9% de la variació de la orientació ideològica. Observem altre cop que l'únic coeficient significatiu és el que ens mostra que els homes, per a un any augmentat d'edat, mouen la seva orientació ideològica 0,018 punts a la dreta. L'efecte esperat en el canvi de la orientació ideològica de les dones, seria de 0,023 punts a la dreta, però com que dona x edat no és significativa, no podem considerar vàlid aquest coeficient.

El Model 2 té 1.511 casos i explica un 11,7% de la variació del fenomen. Amb la introducció de la resta de variables al model, cap de les tres variables principals es manté significativa. L'efecte de l'edat sobre els homes disminuiria passaria a ser de 0,007 punts cap a la dreta i l'efecte de l'edat sobre la orientació ideològica de les dones seria 0,014 cap a la dreta. Altre vegada, però, els coeficients no són significatius.

En relació a les variables de control, observem que l'única que és significativa és el fet de tenir una creença religiosa, que modifica l'orientació ideològica 1,12 punts cap a la dreta.

Pel que fa a les que surten no significatives, el fet d'haver nascut a Catalunya en aquest cas implicaria un desplaçament d'un 0,02 cap a l'esquerra en la posició ideològica. El nivell d'estudis, implicaria també un desplaçament cap a l'esquerra, aquest cop de 0,03 punts. L'estabilitat de la situació econòmica familiar desplaçaria la posició ideològica cap a la dreta 0,04 punts i la mida del municipi 0,027 en la mateixa direcció.

Taula 11. L'impacte de l'edat i el sexe en l'orientació ideològica l'any 2010

	Model 1			Model 2		
	B	Error est	p-value	B	Error est	p-value
Constant	4,074	0,161	0,000	4,502	0,254	0,000
Edat	0,008	0,003	0,012	-0,005	0,004	0,170
Dona	-0,476	0,232	0,041	-0,698	0,240	0,004
Dona x Edat	0,008	0,005	0,073	0,011	0,005	0,026
Nascuts a Catalunya				0,107	0,108	0,325
Nivell d'Estudis				-0,165	0,051	0,001
Existència de creença religiosa				1,024	0,093	0,000
Estabilitat de la situació econòmica familiar				-0,084	0,056	0,136
Mida del municipi				0,015	0,022	0,489
R quadrat	0,015			0,088		
Nombre de casos	2.165			1.962		

Al Model 1 hi ha 2.165 casos i explica un 1,5% de la variació de la orientació ideològica. Podem veure que l'edat és significativa i que té un efecte de 0,008 punts a la dreta per als homes. Aquest efecte, tot i ser petit, ens indica que per a cada any més que compleix un home, la seva orientació ideològica es mourà a la dreta en 0,008 punts. Pel que fa l'efecte de l'edat envers l'orientació ideològica de les dones, tot i no ser significativa ens indica que el canvi esperat de l'orientació ideològica d'aquestes és de 0,016 punts a la dreta per un any augmentat.

Al model 2, hi ha 1.962 mostres i explica un 8,8% del fenomen. El coeficient que ens indica que a mesura que augmenta l'edat els homes tendeixen més a la dreta deixa de ser significatiu. L'efecte de 'dona x edat', però, passa a ser significatiu. L'efecte de l'edat en la orientació ideològica de les dones, tot i això, seguirà sense ser significativa ja que b_{edat} no ho és. El canvi esperat en la orientació ideològica de les dones seria de 0,006 punts a la dreta.

Pel que fa a les variables de control, apareixen dues de significatives i tres que no ho són. En primer lloc, les dues que sí que expliquen el fenomen són el nivell d'estudis, en que a l'augmentar en un nivell els estudis l'orientació ideològica es mou cap a l'esquerra en 0,165 punts i l'existència de creença religiosa, que fa que la ideologia es desplaci cap a la dreta 1,024 punts.

La influència del relleu generacional en la orientació ideològica de les dones

En relació a les tres variables no explicatives, són el fet d'haver nascut a Catalunya, que faria tendir la orientació ideològica 0,107 punts cap a la dreta, l'estabilitat de la situació econòmica familiar, en que a l'augmentar un nivell d'estabilitat l'orientació ideològica es desplaçaria 0,165 punts a l'esquerra i finalment, la mida del municipi, en que a l'augmentar la categoria de població del municipi, la posició ideològica es mouria 0,015 punts. Aquestes tres darreres variables, però, no es tindran en compte en tant que no són estadísticament significatives.

Taula 12. L'impacte de l'edat i el sexe en l'orientació ideològica l'any 2012

	Model 1			Model 2		
	B	Error est	p-value	B	Error est	p-value
Constant	3,251	0,203	0,000	3,217	0,309	0,000
Edat	0,018	0,004	0,000	0,006	0,004	0,134
Dona	-0,703	0,285	0,014	-0,956	0,283	0,001
Dona x Edat	0,012	0,005	0,022	0,015	0,005	0,007
Nascuts a Catalunya				0,090	0,116	0,439
Nivell d'Estudis				-0,053	0,061	0,384
Existència de creença religiosa				1,235	0,106	0,000
Estabilitat de la situació econòmica familiar				-0,062	0,063	0,326
Mida del municipi				0,045	0,026	0,084
R quadrat	0,052			0,136		
Nombre de casos	1.654			1.573		

Al model 1 hi ha 1.654 mostres i explica un 5,2% de la variació de la orientació ideològica. Veiem com les tres variables principals del model són significatives. En concret, observem que en l'augment d'un any, els homes mouen la seva orientació ideològica en 0,018 punts cap a la dreta. Pel que fa l'efecte esperat de l'edat per a les dones és de 0,03 punts cap a la dreta. Aquests poden tenir-se en compte ja que són estadísticament significatius.

Al model 2 hi ha 1.573 mostres i explica un 13,6% del fenomen. Quan s'incorporen totes les variables de control, l'edat deixa de ser significativa. Aquesta ens diria que per a cada any que augmenta l'efecte de l'edat en els homes genera un moviment cap a la dreta de 0,006 punts, però com s'avança, no és una variable explicativa. L'efecte de l'augment d'un any d'edat en

l'escala ideològica de les dones tampoc serà explicatiu ja que el coeficient de b_{edat} tampoc ho és. En tot cas, el canvi esperat per a les dones serà de 0,075 punts a la dreta.

Pel que fa a les variables de control, aquest cop només és significativa l'existència d'una creença religiosa. Observem que el fet de tenir una creença religiosa genera un desplaçament de 1,235 punts cap a la dreta en l'escala ideològica.

Pel que fa a la resta de variables no explicatives, el fet d'haver nascut a Catalunya faria tendir a la dreta en un 0,09 punts la ubicació, el nivell d'estudis mouria la posició ideològica 0,053 punts a l'esquerra, l'estabilitat de la situació econòmica familiar 0,062 també a l'esquerra i finalment la mida del municipi 0,045 punts a la dreta.

Taula 13. L'impacte de l'edat i el sexe en l'orientació ideològica l'any 2015

	Model 1			Model 2		
	B	Error est	p-value	B	Error est	p-value
Constant	3,245	0,230	0,000	4,059	0,388	0,000
Edat	0,017	0,004	0,000	0,001	0,005	0,820
Dona	-0,288	0,324	0,375	-0,094	0,316	0,766
Dona x Edat	0,001	0,006	0,909	-0,004	0,006	0,546
Nascuts a Catalunya				-0,058	0,129	0,655
Nivell d'Estudis				-0,283	0,082	0,001
Existència de creença religiosa				1,153	0,112	0,000
Estabilitat de la situació econòmica familiar				-0,071	0,076	0,353
Mida del municipi				0,035	0,028	0,217
R quadrat	0,029			0,128		
Nombre de casos	1.188			1.124		

El model 1 consta de 1.188 mostres i explica un 2,9% de la variació de la orientació ideologia. La variable edat és significativa i ens mostra que per a cada any que augmenta, la posició ideològica dels homes es desplaça 0,017 punts a la dreta. La variable $b_{\text{dona}} \cdot \text{edat}$ no és significativa, i per tant no podem tenir en compte l'efecte de l'edat en la orientació ideològica de les dones, de 0,018 punts a la dreta.

Al model 2 hi ha 1.124 mostres i explica un 12,8% del fenomen. Cap de les tres variables principals és significativa a l'afegir les variables de control. D'aquestes, dues són significatives:

La influència del relleu generacional en la orientació ideològica de les dones

a l'augmentar una categoria del nivell d'estudis aquest genera que l'orientació ideològica es mogui 0,283 punts a l'esquerra. D'altra banda, el fet de tenir una creença religiosa fa que l'orientació ideològica estigui 1,153 punts més a l'esquerra que en aquelles persones que no tenen cap creença.

Finalment, en relació a les variables no significatives, tenen efecte però no és estadísticament significatiu. En aquesta ocasió, el fet d'haver nascut a Catalunya fa tendir en 0,058 punts l'orientació ideològica a l'esquerra. Un augment del grau d'estabilitat de la situació econòmica familiar genera també un moviment de 0,071 punts a l'esquerra. Finalment, pel que fa a la mida del municipi, per cada categoria que s'augmenta, l'orientació ideològica es mou a la dreta 0,035 punts.

Taula 14. L'impacte de l'edat i el sexe en l'orientació ideològica l'any 2017

	Model 1			Model 2		
	B	Error est	p-value	B	Error est	p-value
Constant	2,946	0,176	0,000	4,214	1,101	0,000
Edat	0,018	0,003	0,000	0,006	0,003	0,104
Dona	-0,452	0,250	0,071	-0,580	0,247	0,019
Dona x Edat	0,010	0,005	0,027	0,010	0,005	0,029
Nascuts a Catalunya				-0,661	1,074	0,538
Nivell d'Estudis				-0,143	0,062	0,020
Existència de creença religiosa				1,071	0,090	0,000
Estabilitat de la situació econòmica familiar				-0,208	0,062	0,001
Mida del municipi				0,078	0,022	0,000
R quadrat	0,049			0,128		
Nombre de casos	2.109			2.023		

Al model 1 hi ha 2.109 mostres i explica un 4,9% de la variació de l'orientació ideològica. Trobem que la variable edat és significativa i que té l'efecte de desplaçar 0,018 punts la orientació ideològica dels homes cap a la dreta quan augmenten un any d'edat. La variable $b_{dona} \cdot edat$ també és significativa i per tant podem tenir en compte l'efecte de l'augment d'un any d'edat en la orientació ideològica de les dones. Observem que és de 0,028 punts a la dreta.

El model dos té 2.023 casos i explica un 12,8% del fenomen. L'efecte que tenia l'edat al primer model deixa de ser significatiu. En relació a l'efecte sobre la ubicació ideològica de les dones,

hi ha un canvi esperat de 0,016 punts a la dreta però en tant que l'edat no és significativa, aquest canvi esperat no és explicatiu.

Pel que fa a les variables de control, en trobem quatre de significatives i una que no ho és.

Començant per les que són variables explicatives de la variació de la orientació ideològica, tenim el nivell d'estudis. Observem que quan els grau d'estudis augmenta en un nivell, la orientació ideològica es desplaça 0,143 punts cap a l'esquerra.

En segon, pel que fa a l'existència de creença religiosa, el fet que existeixi aquesta creença té un canvi esperat d'1,071 punts a la dreta en la orientació ideològica de les dones. Pel que fa a l'estabilitat de la situació econòmica familiar, a mesura que aquesta augmenta en un grau, l'orientació ideològica es desplaça a l'esquerra en 0,208 punts. Finalment, pel que fa a la mida del municipi, sí que té efectes i per a cada categoria de municipi superior, la ubicació ideològica té un canvi esperat de 0,099 punts a la dreta.

La única variable no significativa és el fet d'haver nascut a Catalunya, que tindria un canvi esperat de 0,661 punts a l'esquerra però no pot tenir-se en compte.

Interpretació dels resultats

Amb l'anàlisi d'aquests models tenim una quantitat de dades que ens aporten informació sobre el fenomen. En primer lloc i de manera rellevant podem constatar que no hi ha diferències entre l'efecte de l'edat en els homes i les dones. Així, sembla que la hipòtesi serà hipòtesi nul·la.

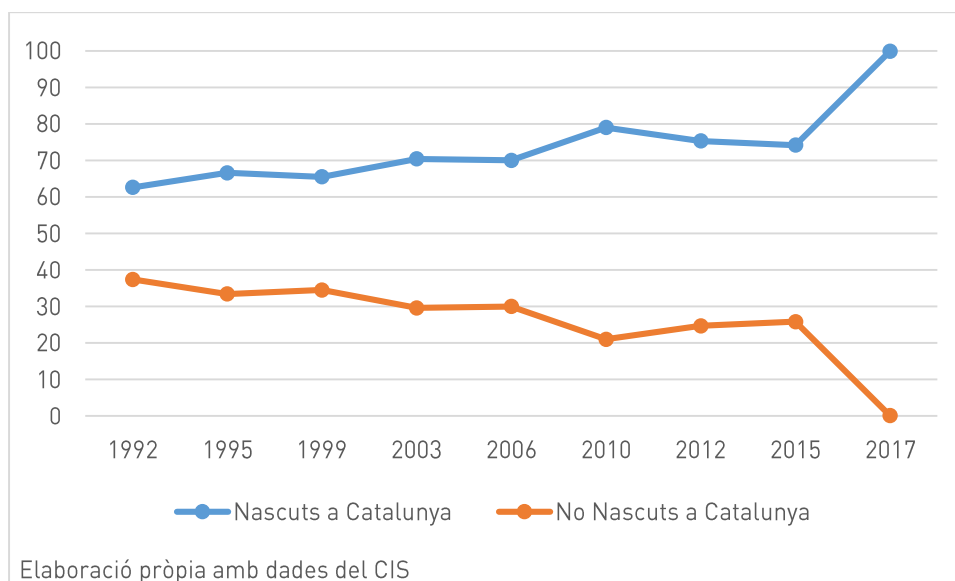
H2: L'efecte generacional tindrà efectes diferents en la orientació ideològica de les dones que en la dels homes.

Amb els models realitzats no podem assegurar que l'efecte serà diferent.

Els models, però, ens aporten molta informació sobre què és el que sí que influeix en l'orientació ideològica, la qual cosa ens servirà per poder entendre millor els resultats de les comparacions entre les generacions.

El fet d'haver nascut a Catalunya és significatiu per als anys 1992 i 1995 i generaria un canvi esperat en l'orientació ideològica de 0,715 i 0,124 punts respectivament. El fet que només siguin significatius aquests dos anys podria venir explicat pel fet que cada vegada hi ha menys persones enquestades que hagin nascut fora de Catalunya.

Gràfic 16. Evolució del lloc de naixement

El nivell d'estudis és una de les variables que esperàvem que fos explicativa del fenomen, ja que un dels elements de les condicions materials de les dones que ha augmentat més que en els homes. Observem que és significativa per al 1992, 2003, 2010, 2015 i 2017. Exceptuant el 1992 en que a major nivell d'estudis s'espera un canvi en l'orientació ideològica cap a la dreta de 0,150 punts, per a tots els anys restants el canvi esperat del nivell d'estudis és cap a l'esquerra amb bastanta intensitat: en 0,144 el 2003, en 0,165 el 2010, en 0,283 el 2015 i finalment, en 0,143 el 2017

Podem afirmar que aquesta variable és significativa a l'hora d'explicar la variació en l'orientació ideològica en cinc dels nou anys analitzats.

La següent variable que apareix als models és l'existència de creença religiosa, però per ser la més significativa serà l'analitzada en últim lloc. A continuació, doncs, s'analitza l'estabilitat de la situació familiar. Aquesta variable només apareix significativa en dos casos concrets, el 2003 i el 2017 i en totes dues ocasions anuncia un canvi esperat en la ubicació ideològica en direcció esquerra, de 0,146 i 0,208 punts respectivament. No és doncs, una de les grans variables del model.

En relació a la mida del municipi, tampoc ens mostra uns resultats homogenis per a tots els anys. De fet, només surt significativa també al 2003 i al 2017, però amb resultats contraris. L'any 2003, sembla indicar un canvi esperat de 0,066 punts a l'esquerra i al 2017, de 0,078 punts a la dreta. En tot cas, només en dos dels nou anys analitzats ens dona un coeficient significatiu.

Finalment, ens queda per analitzar la variable *dummy* d'existència de creença religiosa, que era una de les explicacions clàssiques del primer *gender gap* (Duverger, 1955).

Taula 15. Existència de creença religiosa

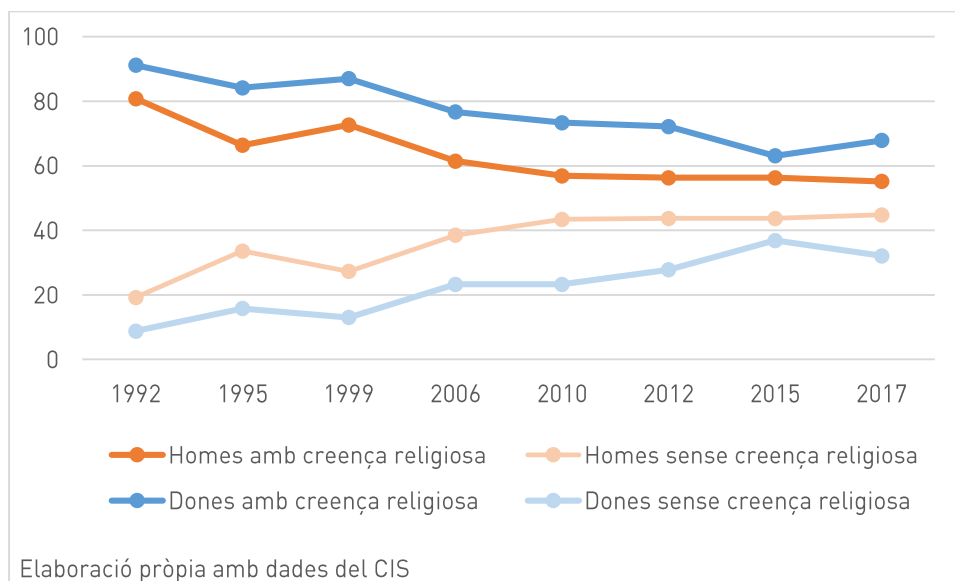
	Model 2	
	Coefficient	P-value
1992	0,995	0,000

1995	0,742	0,000
1999	1,018	0,000
2003	-	-
2006	1,124	0,000
2010	1,024	0,000
2012	1,235	0,000
2015	1,153	0,000
2017	1,071	0,000

Aquesta variable és explicativa per a tots els anys en que apareix al qüestionari del CIS. Observem, a més a més, que en tots els casos té un efecte molt fort sobre la variació de la orientació ideològica. És la variable que té un efecte més fort, molt per sobre fins i tot de les variables principals del treball. Aquesta té un gran efecte que va de 0,742 punts a la dreta a 1,235 punts en la mateixa direcció.

L'evolució de les d'aquesta variable és molt important per a la interpretació dels resultats. Podem observar com la religiositat ha disminuït substancialment tant en els homes com en les dones al llarg dels 25 anys que comprèn la mostra. Les dones parteixen d'un percentatge més elevat de religiositat però l'any 2015, per exemple, arriben pràcticament al mateix nivell que els homes, tot i tornar a allunyar-se una mica l'any següent.

Gràfic 17. Evolució de l'existència de creença religiosa

Aquesta davallada al llarg dels anys de l'orientació religiosa és un factor que podria explicar el canvi en la ubicació ideològica global, però també de les dones cap a l'esquerra. Les dades apunten que l'existència d'una creença religiosa condiona amb un efecte molt fort l'orientació ideològica, tant d'homes com de dones tendint-la a la dreta. Alhora, aquesta creença religiosa ha anat disminuint també per a homes i per a dones al llarg dels anys.

Aquesta disminució de la creença religiosa sembla correlacionar amb l'orientació ideològica. És a dir que a menor persones amb creença religiosa, hi ha menys persones amb aquestes efecte tant positiu cap a la dreta i conseqüentment, l'orientació ideològica s'ubica més a

l'esquerra. Aquesta variable s'ha menystingut i no apareix a les noves explicacions sobre el nou *gender gap* sinó que apareix en literatura més antiga (Duverger, 1955) però aparentment segueix essent significativa.

Conclusions

La pregunta d'investigació que aquest projecte vol respondre és: Com impacta l'efecte generacional en l'orientació ideològica de les dones? La intenció del projecte és formar part de la literatura de gènere per entendre com en una societat patriarcal canvia a nivell global el comportament polític de les dones, i en aquest cas concret, la seva orientació ideològica.

El treball pren com a hipòtesi que el relleu generacional tindrà un impacte en l'orientació ideològica de les dones materialitzant-se en que les dones de generacions noves tindran una orientació més d'esquerres que les dones de generacions més velles. Alhora, també pren com a hipòtesi que l'impacte del relleu generacional serà diferent en les dones que en els homes.

El present projecte troba evidències, en primer lloc que les dones de les noves generacions estan més posicionades en l'escala ideològica que les anteriors. A més, també hi ha una tendència a l'esquerra de les dones de les generacions noves respecte a les generacions més antigues confirmant així la primera hipòtesi del treball.

Tot i així, el present treball no troba diferències significatives entre l'impacte del relleu generacional entre els homes i les dones de la mateixa generació.

Malgrat aquesta hipòtesi no es compleix, el projecte esclareix quins elements influeixen en la variació de l'orientació ideològica, que al llarg dels anys tendeix a l'esquerra. Entre les variables de control seleccionades, les dues que prenen importància són el nivell d'estudis, generant un canvi esperat cap a l'esquerra i, sobretot, la religiositat. El fet que una persona tingui una creença religiosa és molt explicatiu de l'orientació ideològica i fa que aquesta tendeixi amb força cap a la dreta. En la societat catalana actual, però, i des de a 25 anys, la secularització ha anat augmentant i aquesta podria ser una explicació plausible al fet que la ubicació ideològica hagi tendit a l'esquerra: a menys persones creients, menys tendència a la dreta i per tant, ubicacions mitjanes més esquerranes.

Això és rellevant ja que la religiositat és l'argument que sustenta el primer *gender gap* que alguna literatura (Norris, 1999) considera ja inexistent: La religiositat de les dones generaria que fossin més conservadores (Duverger, 1955). Així, ens trobem amb una conclusió molt antiga que, al comparar grups antics –la Generació de la Guerra Civil- i grups nous, com la Generació de la Democràcia- torna a prendre importància.

Finalment, tot i aquestes evidències, és necessari mencionar certes limitacions del projecte i diverses vies de millora.

En primer lloc, en relació als models, segurament hagués estat més acurat prendre com a variable independent principal la pertinença generacional, que tot i que no deixa de ser l'edat agrupada, ens hagués mostrat més clarament l'efecte d'aquesta en l'orientació ideològica.

Laura Gràcia Jódar
Curs 2017-2018

En relació a la selecció de les variables de control, la variable *dummy* generada 'Nascuts a Catalunya' correlaciona molt amb l'edat, i això presenta un problema. Potser, per recollir quelcom semblant sense aquesta correlació tant forta, es podria haver incorporat a les variables de control la llengua materna. Aquesta, però, té la limitació que no es pregunta tots els anys i per tant dificultaria la comparació.

Pel que fa a la variable 'Estabilitat de la situació econòmica familiar', podria haver-se trobat una millor variable per a fer d'indicador socioeconòmic. Aquesta presenta un biaix important, perquè és fàcil deduir-ne l'estabilitat de la feina i per tant dels ingressos, però no se'n pot dirimir la quantitat, i per tant, té limitacions evidents per a funcionar adequadament com a indicador de la situació socioeconòmica de la família.

Tot i les limitacions, el treball contribueix a la comprensió global dels factors que influeixen en l'orientació ideològica en relació al relleu generacional. Així, es contribueix a la reflexió general sobre els canvis en el comportament polític de les democràcies occidentals d'una banda, i de l'altra, a generar elements per a l'anàlisi d'aquests canvis amb perspectiva de gènere.

Bibliografía

- Alonso, L y Conde, F. *Historia del consumo en España*. Debate, 1994
- Bartomeus, O; Botella, J. *La influència del relleu generacional en la transformació del comportament electoral a Catalunya*: tesi doctoral. Universitat Autònoma de Barcelona, 2016: <https://ddd.uab.cat/record/173943>.
- Bauman, S. *La modernidad líquida*. Fondo de Cultura Económica, 2003
- Bergh, J. "Explaining the Gender Gap: A cross-national analysis of Gender Differences in Voting", *Journal of Elections, Public Opinion and Parties*, 17(3), 2007, pp 235-261
- Consejo Económico y Social: *Los nuevos modelos de consumo en España*. Informe núm 2, 2008
- Delgado, I i López, L. *Análisis político y electoral*. Editorial UNED, 2012
- Dinas y Stoker. "Age-period-cohort analysis: A design-based approach". *Electoral studies*, vol 33, 2014, pp 28-40,
- Duverger, M. *The Political Role of Women*. Paris: UNESCO, 1995
- Edlund, L y Pande, R. "Why Have Women Become Left-Wing? The Political Gender Gap and the Decline in Marriage". *Quarterly Journal of Economics*, 117(3), 2002, pp 917-961
- Galais, Carlolina. "Edad, Cohortes o Período. Desenredando las causas del desinterés político en España / Age, cohort o period. Disentangling the causes of political disinterest in Spain" *Reis* nº39, 2012, pp. 85-109
- Galais, Carlolina. "Edad, Cohortes o Período. Desenredando las causas del desinterés político en España / Age, cohort o period. Disentangling the causes of political disinterest in Spain" *Reis* nº39, 2012, pp. 85-109
- Instituto Nacional de Estadística. "Clasificación de estudios". Document on-line, recuperat de: <http://www.ine.es/daco/daco42/discapa/tar3.pdf> [Última consulta 31 d'agost del 2018].
- _____. "¿Cada vez más apáticos? El desinterés político juvenil en España en perspectiva comparada". *Revista Internacional de Sociología*, vol. 70, nº 1, 2012 pp. 107-127
- Inglehart, R. *The Silent Revolution: Changing Values and Political Styles Among Western Publics*. Princeton University Press, 1977
- Inglehart, R i Norris, P. *Rising Tide. Gender equality and cultural change around the world*. Cambridge: Cambridge University Press, 2003
- _____. "The developmental theory of the gender gap: woman's and men's voting behaviour in global perspective" a *International Political Science Review*, vol. 21, nº4, 2000, pp. 441-463

Laura Gràcia Jódar
Curs 2017-2018

Iversen, T y Rosenbluth, F. "The Political Economy of Gender: Explaining cross-National Variation in The Gender Division of Labor and The Gender Voting Gap". *American Journal of Political Science*, 50(1), 2006, pp 1-19,

Jacoby, W. "Ideology and vote choice in the 2004 election". *Electoral Studies*. Vol. 28(4), 2009, pp 584-594,

Jurado, R. "Nación y política cultural. Crítica de la teoría de la cultura política". *Política y cultura*. Nº16. Mèxic, 2006 pp, 133-155

Justel, M. "Edad y cultura política". *Reis*, Vol. 58, 1992, pp. 57-96

Kedar, O. "The changing in gender gap(s) in voting: Occupational Realignment". IPERG Seminar. Universitat de Barcelona, 2018

Klingemann, HD. "The Right-Left Schema" in Jennings, K and Deth, J. *Continuities in a Political Action: A longitudinal study of political orientations in three western democracies*. Waltern and Goyler, 1990, pp. 203-234

Mair, P. "Left right Orientations" a Dalton, R i Klingemann H.D *The Oxford Handbook of Political Behaviour*, Oxford University Press, 2007

Manza, J y Brooks, C. "The Gender Gap in U.S. Presidential Elections: When? Why? Implications?," *American Journal of Sociology* 103, vol. 5, 1998, pp 1235-1266

Maravall, JM. *Dictadura y disenso político. Obreros y estudiantes bajo el franquismo*. Alfaguara, 1978

Medina, L. *Izquierda y derecha en España: un estudio longitudinal y comparado*. Centro de Investigaciones Sociológicas, 2015

Millet, K. *Política sexual*. Editorial Cátedra, 1970

Montero, J.R i Torcal, M. "La cultura política de los españoles: pautas de continuidad y cambio". *A Sistema*, nº 99, 1990, pp. 39-74

Montero, J.R; Gunther, R i Torcal, M. "Actitudes hacia la democracia en España: legitimidad, descontento y desafección". *Revista Española de Investigaciones Sociológicas*, nº83, 1998, pp. 9-50,

Montgomery, R., & Stuart, C. *Sex and Fiscal Desire*. UC Santa Barbara: Department of Economics, UCSB, 1999

Morales, L. "¿Existe una crisis participativa? La evolución de la participación política y el asociacionismo en España." *Revista Española de Ciencia Política*. Nº13, Octubre 2006, pp. 51-87

Neundorf, A. "Beyond political socialization: New approaches to age, period, cohort analysis" in *Electoral Studies*. Vol 33, 2014, pp: 1-6,

Norris, P. *Radical Right: Voters and Parties in the Electoral Market*. Cambridge University Press, 2005

La influència del relleu generacional en la orientació ideològica de les dones

_____. "Chapter 8. A Gender Generation-gap?". Evans, G; Norris, P (Ed.) *Critical elections: Voters and parties in long term perspective*. London. Sage, 1999

Norris, P i Inglehart, R. "The global gender-generation gap". *International Political Science Review*. Vol. 21, n°4, 2000, pp. 441-463

Ryder, N. "The cohort as a Concept in the Study of Social Change" En *American Sociological Review*, vol. 30, 1965, pp 843-861.

Sanahuja, M^aE. *Cuerpos sexuades, objetos y prehistoria*. Editorial Cátedra, 2002

Torcal, M i Medina, L. "Ideología y voto en España 1979-2000: Los procesos de reconstrucción racional de la escala ideológica" a *Revista Española de Ciencia Política*. n°6, 2002, pp.57-96

Tormos, R. "Valores postmaterialistas y aprendizaje político adulto. El cambio de valores intracohorte en Europa Occidental". *REIS*, vol 140, 2012, pp 89-120,

_____. *La influencia de l'edat en el comportament electoral a Catalunya. Cicle vital o generació?* Generalitat de Catalunya. Departament de la Presidència. Secretaria General de Joventut. Col·lecció Estudis, n. 19. Barcelona, 2006

Van Der Eijk, D; Schmitt, C; i Binder, T. "Left-right orientations and party choice" a Thomassen, J. *The European Voter*. Oxford University Press, 2005, pp. 167-180

ANNEX A. Ubicació de les preguntes i codificació per any.

TAULA D'UBICACIÓ DE LES PREGUNTES PER ANY

	1992	1995	1999	2003	2006	2010	2012	2015	2017
Edat	P35	P33	P42	P23	P36	P60	Var237	P46	P44
Sexe	P34	P32	P41	P22	P35	P59	Var236	P45	P43
Orientació Ideològica	P27	P14	P36	P18	P31	P51	P40	P37	P34

	1992	1995	1999	2003	2006	2010	2012	2015	2017
Lloc de Naixement	P31	P28	P31	P14	P25	P39	P33	P30	P27(176)
Nivell d'Estudis	P36	P34a	P43a	P24a	P37a	P63a	P48a	P50a	P48a
Mida del Municipi	TAMUNI	TAMUNI	TAMUNI	TAMUNI	TAMUNI	TAMUNI	TAMUNI	TAMUNI	TAMUNI
Sentiment Religios	P42	P31	P40	-	P38	P64	P49	P51	P49
Estabilitat de la situació econòmica familiar	-	P38	P47	P28	P42	P68	P55	P56	P54

CODIFICACIÓ DE LES VARIABLES PER ANY

ORIENTACIÓ IDEOLÒGICA

Comparació entre generacions:

1 – 2 = Esquerra

3 – 4 = Centre-Esquerra

5 – 6 = Centre

7 – 8 = Centre-Dreta

9 – 10 = Dreta

Models

Any	Pregunta	Pregunta	Opcions de resposta	Codificació
1992 1995	P27 P14	<i>Quando se habla de política se utilizan normalmente las</i>	Escala de l'1 al 10.	Escala de l'1 al 10.

La influència del relleu generacional en la orientació ideològica de les dones

1999	P36	<i>expresiones izquierda y derecha. En esta tarjeta hay una serie de casillas que van de izquierda a derecha. ¿En qué casilla se colocaría Ud.?</i>	98= N.S. 99=N.C.	Casos perduts= N.S i N.C.
2003	P18			
2006	P31			
2010	P51			
2012	P40			
2015	P37			
2017	P34			

LLOC DE NAIXEMENT → NASCUTS A CATALUNYA				
Any	Pregunta	Pregunta	Opcions de resposta	Recodificació
1992 2010	P31 P33	<i>¿Ha nacido Ud. en Cataluña?</i>	1= Si 2= No 9= N. C	1= Si 0= No Cas perdut = N.C
1995	P28	<i>¿Dónde ha nacido Ud.?</i>	1= Cataluña 2=Andalucía 3=Otro lugar de España 4= Extranjero 9= N.C	1 (Nascuts a Catalunya)= Cataluña 0 (Nascuts fora de Catalunya) = Andalucía, Otro lugar de España i Extranjero Cas perdut = N.C
1999 2003	P31 P14	<i>¿Dónde ha nacido Ud.?</i>	1=Cataluña 02= Andalucía 03= Aragón 04= Asturias 05= Baleares 06= Canarias 07= Cantabria 08= Castilla-la Mancha 09= Castilla y León 10= Comunidad Valenciana 11= Extremadura 12= Galicia 13= Madrid 14= Murcia 15= Navarra 16= País Vasco 17= Rioja, La 18= Ceuta 19= Melilla 20= En el extranjero 99= N.C.	1 (Nascuts a Catalunya) = Cataluña 0 (Nascuts fora de Catalunya) = Andalucía, Aragón, Asturias, Baleares, Canarias, Cantabria, Castilla-la Mancha, Castilla y León, Comunidad Valenciana, Extremadura, Galicia, Madrid, Murcia, Navarra, País Vasco, Rioja, La, Ceuta, Melilla y En el extranjero Cas perdut= N.C.
2006 2012	P25 P33	<i>¿Podría decirme dónde ha nacido Ud.?</i>	09= Cataluña 01= Andalucía 02= Aragón	1 (Nascuts a Catalunya) = Cataluña

			03= Asturias 04= Baleares 05= Canarias 06= Cantabria 07= Castilla-la Mancha 08= Castilla y León 10= Comunidad Valenciana 11= Extremadura 12= Galicia 13= Madrid 14= Murcia 15= Navarra 16= País Vasco 17= Rioja, La 18= Ceuta 19= Melilla 20= En el extranjero 99= N.C.	0 (Nascuts fora de Catalunya) = Andalucía, Aragón, Asturias, Baleares, Canarias, Cantabria, Castilla-la Mancha, Castilla y León, Comunidad Valenciana, Extremadura, Galicia, Madrid, Murcia, Navarra, País Vasco, Rioja, La, Ceuta, Melilla y En el extranjero Cas perdut= N.C.
2015 2017	P30 P2701	¿Podría decirme dónde nació Ud.?	1= Cataluña 2= Otra CC.AA 3= Otro país 9= N.C.	1 (Nascuts a Catalunya) = Cataluña 0 (Nascuts fora de Catalunya) = Otra CC.AA y otro país Cas perdut= N.C.

Mirar si a l'estar a l'Annex la taula pot tenir menys marges per a que sigui més clara.

NIVELL D'ESTUDIS				
Any	Pregunta	Pregunta	Opcions de resposta	Recodificació
1992	P36	¿Cuál es el máximo nivel de estudios que ha terminado Ud.?	1=Menos de estudios primarios, no sabe leer 2= Menos de estudios primarios, sabe leer 3= Estudios primarios completos 4= Bachiller elemental. Graduado escolar 5= Bachiller superior. Formación Profesional. COU	1 (Nivell Baix) = Menos de estudios primarios, no sabe leer; Menos de estudios primarios, sabe leer; estudios primarios completos; Bachillerato elemental. Graduado escolar 2 (Nivell mig) = Bachiller superior. FP1. COU; Estudios de grado medio

La influència del relleu generacional en la orientació ideològica de les dones

			6= <i>Estudios de grado medio</i> 7= <i>Universitarios o técnicos de grado superior</i> 8= <i>Otros estudios</i> 9= <i>N. C.</i>	3 (Nivell alt) = <i>Universitarios o técnicos de grado superior</i> Casos perduts= <i>Otros estudios i N.C</i>
1995	P34a	<i>¿Cuáles son los estudios de más alto nivel oficial que Ud. ha cursado (con independencia de que los haya terminado o no)? Por favor, especifique lo más posible, diciéndome el curso en que estaba cuando los termino (o los interrumpió) y también el nombre que tenían entonces esos estudios.</i>	1= <i>Sin estudios</i> 2= <i>Primaria</i> 3= <i>Secundaria</i> 4= <i>FP</i> 5= <i>Medios universitarios</i> 6= <i>Superiores</i> 7= <i>Otros no reglados</i> 9= <i>N.C.</i>	1 (Nivell Baix) = <i>Sin estudios, Primaria</i> 2 (Nivel mig)= <i>FP Secundaria</i> 3 (Nivell alt)= <i>Medios universitarios; superiores</i> Casos perduts= <i>Otros no reglados i N.C.</i>
1999	P43a	<i>¿Cuáles son los estudios de más alto nivel oficial que Ud. ha cursado (con independencia de que los haya terminado o no)? Por favor, especifique lo más posible, diciéndome el curso en que estaba cuando los termino (o los interrumpió) y también el nombre que tenían entonces esos estudios.</i>	1= <i>Estudios primarios sin finalizar</i> 2= <i>Estudios primarios</i> 3= <i>EGB o equivalente</i> 4= <i>Formación profesional 1 y enseñanza técnico profesional y equivalentes</i> 5= <i>Bachillerato superior, BUP y equivalentes</i> 6= <i>Formación profesional 2 y equivalentes</i> 7= <i>Arquitecto e ingeniero técnico</i> 8= <i>Diplomado de otras Escuelas Universitarias y equivalentes;</i>	1 (Nivell Baix) = <i>Estudios primarios sin finalizar, estudios primarios, EGB y equivalente</i> 2 (Nivell mig) = <i>Formación profesional 1 y enseñanza técnico profesional y equivalentes; Bachillerato superior, BUP y equivalentes.</i> 3 (Nivell Alt) = <i>Formación Profesional 2 y equivalentes; Arquitecto e ingeniero técnico; Diplomado de otras escuelas universitarias y equivalentes; Estudios superiores de 2 a 3 años; Arquitecto e ingeniero</i>

			<p><i>Estudios superiores de 2 a 3 años</i> 9= Arquitecto e ingeniero superior 11= Licenciado 12= Doctorado 13= Estudios de postgrado o especialización 14= Otros estudios no reglados 99= N.C.</p>	<p><i>superior; Licenciado, Doctorado; Estudios de postgrado o especialización</i></p> <p>Casos perduts= Otros estudios no reglados i N.C.</p>
2003 2006 2010 2012	P24a P37a P63a P48a	<p><i>¿Cuáles son los estudios de más alto nivel oficial que Ud. Ha cursado (con independencia de que los haya terminado o no).? Por favor, especifique lo más posible, diciéndome el curso en que estaba cuando los termino (o los interrumpió) y también el nombre que tenían entonces esos estudios.</i></p>	1= Menos de 5 años de escolarización 2= Educación primaria de LOGSE 3= ESO o Bachiller elemental 4= Formación profesional de grado medio 5= Bachillerato de LOGSE 6= Formación Profesional de grado superior 7= Arquitecto e Ingeniero técnico 8= Diplomado 9= Arquitecto e ingeniero superior 10= Licenciado 11= Estudios de Posgrado o especialización 98= N.S. 99= N.C.	1 (Nivell Baix) = Menos de 5 años de escolarización, Educación primaria de LOGSE, ESO o Bachiller elemental 2 (Nivell mig) = FP de grado medio, Bachillerato de LOGSE 3 (Nivell Alt)= Formación profesional de grado superior; Arquitecto e ingeniero técnico, diplomado, arquitecto e ingeniero superior, licenciado, estudios de postgrado o especialización. Casos perduts= N.S. i N.C.
2015 2017	P50a P48a	<p><i>¿Cuáles son los estudios de más alto nivel oficial que Ud. Ha cursado (con independencia de que los haya terminado o no).? Por favor, especifique lo más posible, diciéndome el curso en que</i></p>	0= N.P 1= Menos de 5 años de escolarización 2= Educación primaria 3= FP grado inicial 4= Educación secundaria 5= FP de grado medio 6= Bachillerato	1 (Nivell Baix) = Menos de 5 años de escolarización; Educación; Primaria; FP grado inicial; 2 (Nivell Mig)= Educación secundaria, FP de grado medio; Bachillerato

La influència del relleu generacional en la orientació ideològica de les dones

		<i>estaba cuando los termino (o los interrumpió) y también el nombre que tenían entonces esos estudios.</i>	<p>7= FP de grado superior 8= Arquitectura o ingeniería técnicas 9= Diplomatura 10= Estudios de grado 11= Estudios de licenciatura 12= Arquitectura o ingeniería superiores 13= Máster oficial universitario 14= Doctorado 15= Títulos propios de posgrado 16= Otros 98= N.S. 99= N.C.</p>	<p>3 (Nivell Alt)= FP de grado superior, arquitectura o ingeniería técnicas, diplomatura, estudios de grado, estudios de licenciatura, arquitectura o ingeniería superiores, máster oficial universitario, doctorado, títulos propios de postgrado</p> <p>Casos perduts= N.P; Otros; N.S. i N.C.</p>
--	--	---	---	---

SENTIMENT DE RELIGIOSITAT → EXISTÈNCIA DE CREENÇA RELIGIOSA				
Any	Pregunta	Pregunta	Opcions de resposta	Recodificació
1992	P42	<i>¿Cómo se considera Ud. en materia religiosa?</i>	<p>1= Católic/a practicante 2= Católic/a no practicante 3= Otras religiones 4= No creyente 5= Indiferente 9= N.C.</p>	<p>1 (Religiositat)= Católic/a practicante, catòlic/a no practicante, otras religiones</p> <p>0 (No religiositat)= No creyente, Indiferente</p> <p>Casos perduts= N.C.</p>
1995	P31	<i>¿Cómo se define Ud. en materia</i>	<p>1= Católico/a 2= Creyente de otra religión</p>	<p>1 (Religiositat)= Católic/a,</p>

		<i>religiosa: católico, creyente de otra religión, indiferente, no creyente o ateo?</i>	3= Indiferente 4= No creyente 5= Ateo 6= Otra 9= N.C	<i>Creyente de otra religión</i> 0 (No religiositat)= <i>Indiferente, no creyente, ateo, otra</i> Cas perdut= N.C.
2003	No apareix la religiositat			
1999	P40	<i>¿Cómo se define Ud. en materia religiosa: católico/a, creyente de otra religión, no creyente o ateo?</i>	1= Católico	1 (Religiositat)= <i>Católico, creyente de otra religión</i> 0 (No religiositat)= No creyente, ateo Cas perdut= N.C.
2006	P38		2= Creyente de otra religión	
2010	P64		3= No creyente	
2012	P49		4= Ateo	
2015	P51		9= N.C.	
2017	P49			

Nivell socioeconòmic				
Any	Pregunta	Pregunta	Opcions de resposta	Recodificació
1992	No apareix la relació laboral			
1995	P38	<i>¿Ud. (o el cabeza de familia) trabaja (o trabajaba) como...?</i>	1= Asalariado fijo (a sueldo, comisión, jornal, etc., con carácter fijo)	1 (Baix)= <i>Asalariado eventual o interino; Ayuda familiar</i> 2 (Mig)= <i>Profesional o trabajador autónomo (sin asalariados); Miembro de una cooperativa;</i> 3 (Alt)= <i>Empresario o profesional con asalariados; Asalariado fijo;</i> Casos perduts= <i>Otra situación i N.C.</i>
1999	P47		2= Asalariado eventual o interino (a sueldo, comisión, jornal, etc., con carácter temporal o interino)	
2003	P28		3= Empresario o profesional con asalariados	
2006	P42		4= Profesional o trabajador autónomo (sin asalariados)	
2010	P68		5= Ayuda familiar (sin remuneración reglamentada, en la empresa o negocio de un familiar)	
2012	P55		6= Miembro de una cooperativa	
2015	P56		7= Otra situación	
2017	P54		9= N.C.	

ANNEX B. Índex de figures

GRÀFICS

Gràfic 1. MITJANA EUROPEA EN L'ESCALA ESQUERRA DRETA.....	7
Gràfic 2. Representació gràfica de l'efecte cohort.....	11
Gràfic 3. Mitjanes de la ubicació ideològica de les dones per any i generació	14
Gràfic 4. Percentatge de dones per any i generació que s'ubiquen a l'Esquerra (1-2).....	15
Gràfic 5. Freqüències de la ubicació ideològica de les dones de les generacions de la Guerra Civil i la Postguerra (1992 i 2012)	15
Gràfic 6. Freqüències de la ubicació ideològica de les dones les generacions de la Guerra Civil i la Postguerra (1995 i 2017).....	16
Gràfic 7. N.S. i N.R. de les dones de les generacions de la Guerra Civil i la Postguerra	17
Gràfic 8. Freqüències de la ubicació ideològica de les dones de les generacions de la Postguerra i el Desenvolupament (1992 i 2010).....	18
Gràfic 9. Freqüències de la ubicació ideològica de les dones de les generacions de la Postguerra i el Desenvolupament a la mateixa edat (1995 i 2012)	18
Gràfic 10. Freqüències de la ubicació ideològica de les dones de les generacions de la Postguerra i el Desenvolupament a la mateixa edat (1999 i 2015).....	19
Gràfic 11. N.S. i N.R. de les dones de la Generació de la Postguerra i la Generació del Desenvolupament.....	20
Gràfic 12. Freqüències de la ubicació ideològica de les dones de les generacions del Desenvolupament i la Democràcia (1992 i 2006)	20
Gràfic 13. Freqüències de la ubicació ideològica de les dones a les generacions del Desenvolupament i la Democràcia (1995 i 2010)	21
Gràfic 14. N.S. i N.R. de les dones de la Generació del Desenvolupament i la Generació de la Democràcia.....	22
Gràfic 15. Diferència en la ubicació ideològica mitjana entre homes i dones	23

Gràfic 16. Evolució del lloc de naixement..... 35

Gràfic 17. Evolució de l'existència de creença religiosa 36

TAULES

Taula 1. Esdeveniments electorals i generacions seleccionades..... 10

Taula 2. Comparacions entre generacions al mateix moment del cicle vital..... 11

Taula 3. Mitjanes de la Generació de la Guerra Civil i la Generació de la Postguerra 16

Taula 4. Mitjanes de la Generació de la Postguerra i la Generació del Desenvolupament 19

Taula 5. Mitjanes de la Generació del Desenvolupament i la Generació de la Democràcia..... 21

Taula 6. L'impacte de l'edat i el sexe en l'orientació ideològica l'any 1992..... 24

Taula 7. L'impacte de l'edat i el sexe en l'orientació ideològica l'any 1995..... 25

Taula 8. L'impacte de l'edat i el sexe en l'orientació ideològica l'any 1999..... 26

Taula 9. L'impacte de l'edat i el sexe en l'orientació ideològica l'any 2003..... 27

Taula 10. L'impacte de l'edat i el sexe en l'orientació ideològica l'any 2006..... 29

Taula 11. L'impacte de l'edat i el sexe en l'orientació ideològica l'any 2010..... 30

Taula 12. L'impacte de l'edat i el sexe en l'orientació ideològica l'any 2012..... 31

Taula 13. L'impacte de l'edat i el sexe en l'orientació ideològica l'any 2015..... 32

Taula 14. L'impacte de l'edat i el sexe en l'orientació ideològica l'any 2017..... 33

Taula 15. Existència de creença religiosa 35